

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

**Historie sociální práce/péče na
Královéhradecku v období let 1870 - 1918**

Diplomová práce

Autor: Bc. Simona Klofátová
Studijní program: N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce
Vedoucí práce: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Hradec Králové

2016

Zadání diplomové práce

Autor:	Simona Klofátová
Studium:	U14068
Studijní program:	N6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce
Název diplomové práce	Historie sociální práce/péče na Královéhradecku v období 1870 – 1918
Název diplomové práce AJ:	The History of social work/care of Hradec Kralove in the period 1870 – 1918

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem diplomové práce je na základě analýzy historických dokumentů v kontextu postupů tehdejších subjektů (poskytovatelů) sociální péče zjistit, jakým způsobem byla v uvedeném období tato péče poskytována z hlediska dnešního moderního pojetí sociální práce/péče (teorie a metody). Práce se zaměří na kategorizaci subjektů poskytujících sociální péči v určeném časovém rozmezí. Bude zmapován historický vývoj sociální práce s jednotlivci, skupinami a komunitami v dané lokalitě ve vymezeném období. Ke zjištění potřebných informací bude použit historický (kvalitativní) výzkum.

Archivní dokumenty, dobové noviny a časopisy MATOUŠEK, Oldřich a kol. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9, MATOUŠEK, Oldřich a kol. Základy sociální práce. vyd. 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7, HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2

Garantující pracoviště:	Katedra sociální práce a sociální politiky, Ústav sociální práce
Vedoucí práce:	Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.
Oponent:	PhDr. Radek Suda, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Pardubicích dne 7.12.2016

.....

Poděkování

Děkuji Mgr. Janu Hlouškovi, Ph.D. za pomoc, odborné vedení, cenné rady a návrhy na zlepšení diplomové práce.

Anotace

KLOFÁTOVÁ, Simona. *Historie sociální práce/péče na Královéhradecku v období let 1870 – 1918*. Hradec Králové, 2016. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce. Vedoucí práce: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.

Cílem práce je na základě analýzy historických dokumentů v kontextu postupů tehdejších subjektů (poskytovatelů) sociální péče zjistit, jakým způsobem byla v uvedeném období tato péče poskytována z hlediska dnešního moderního pojetí sociální práce (teorie a metody). Dílčími cíli je kategorizace subjektů poskytujících sociální péči v určeném časovém rozmezí a daném regionu, zmapování historického vývoje sociální práce s jednotlivci, skupinami a komunitami v dané lokalitě ve vymezeném období a způsob poskytování pomoci. V teoretické části se zabývám historií sociální péče z hlediska jejího významu obecně a v jednotlivých obdobích (starověk, středověk a doba industrializace). Dále popisuji chudinskou péči a domovské právo z hlediska jeho nabývání, změny, zániku a povinnosti obce. Výzkumná činnost je věnována charakteristice zkoumané oblasti, poskytovatelům sociální péče, kterými byla církve, spolky a město. Vyhodnocuji data z výzkumu a odpovídám na otázku, zda bylo dosaženo hlavního i dílčích cílů diplomové práce. Výzkum jsem prováděla ve Státním okresním archivu v Hradci Králové.

Klíčová slova: historie sociální péče, subjekty sociální péče, chudinská péče, domovské právo, historický výzkum, archiv

Annotation

KLOFÁTOVÁ, Simona. *The History of social work/care of Hradec Kralove in the period 1870 - 1918*. Hradec Králové, 2016. **Diploma thesis. University of Hradec Králové, Institute of Social Work. Supervisor: Mgr. Jan Hloušek, Ph.D.**

The work is based on an analysis of historical documents in the context of the procedures of the entities (social care providers) to find out how it was in that period this treatment from the point of view of today's modern concept of social work (theories and methods). The sub's categorization entities providing social care in the specified time limits and the region, the mapping of the historical development of social work with individuals, groups and communities in the site in a defined period and way of providing assistance. In the theoretical part is studying the history of social care in terms of its importance in general and in different periods (antiquity, the Middle Ages and the period of industrialisation). Furthermore, describing the Poor care and home right from the point of view of its acquisition, changes, and the extinction of the community. Research activity is devoted to the characteristics of the area, providers of social care, which was the Church, clubs and the city. Evaluate data from the research and the answer to the question of whether it was even reached the main targets thesis. The research was carried out in the county archive in Hradec Kralove.

Keywords: the history of social care, the bodies of social care, the care poor, the law home, historical research, archive

OBSAH

ÚVOD	8
1. Historie sociální péče	10
1.1 Starověk	11
1.2 Středověk	13
1.3 Doba industrializace	16
2. Sociální péče a zákonodárství	18
2.1 Domovské právo a sociální péče	19
3. Shrnutí teoretické části	24
Výzkumná část	25
4. Metodologie	25
5. Charakteristika výzkumné lokality	27
6. Poskytovatelé sociální péče	32
6.1 Církev	32
6.2 Spolky (dobročinné, podpůrné)	33
6.2.1 Dobročinný komitét dam Hradec Králové	34
6.2.2 Krejcarový spolek školy hněvčevské	35
6.2.3 Spolek pro podporu chudých studujících Hradec Králové	36
6.2.4 Spolek (konference) sv. Vincence z Pauly pro dobročinné ošetřování chudých, Hradec Králové	40
6.2.5 Okresní péče o mládež	41
6.3 Město Hradec Králové	51
6.3.1 Žádosti o podpory	52
6.3.2 Knihy podpor	56
6.3.3 Účetní knihy	58
6.3.4 Protokoly schůzí chudinského odboru	60
7. Shrnutí výzkumné části	65
ZÁVĚR	67
LITERATURA	68
SEZNAM TABULEK	74
SEZNAM PŘÍLOH	75

ÚVOD

Téma, které jsem si zvolila pro diplomovou práci, je Historie sociální práce/péče na Královéhradecku v období let 1870 – 1918. Historie obecně je součástí lidské společnosti a můžeme na ni nahlížet mnoha způsoby a z různých úhlů pohledů. Úlohou historie je výklad a popis hospodářských, politických a sociálních poměrů souvisejících s existencí člověka a společnosti. Ve své práci jsem se zaměřila na sociální oblast. Z historického pohledu můžeme sledovat, jak se sociální péče vyvíjela, z čeho vycházela a do jakých směrů se ubírala a kde vlastně je dnes. Skrze minulost se díváme do budoucnosti, ale děje se to i naopak. Očima moderní společnosti pátráme v minulosti. A pokud nám má minulost, tedy historické události, stále co říci, potom objevovat, pátrat, hledat, shromažďovat a analyzovat historické dokumenty má určitě význam v tom, že budeme lépe chápat lidské chování a myšlení, hloubku provázanosti sociální pomoci se státní pomocí. Sociální stát, sociální politika, etika, lidská práva atd. jsou neodmyslitelně spojeny s člověkem, s jeho životními podmínkami ve vztahu ke společnosti, které již nejsou pouze věci soukromou, ale i veřejnou.

Zkoumaným časovým obdobím (z historického pohledu krátkým) jsou roky 1870 až 1918. Toto období bylo zkoumáno zejména s ohledem na historii sociální práce/péče na Královéhradecku.

Hlavním cílem diplomové práce je na základě analýzy historických dokumentů v kontextu postupů tehdejších subjektů (poskytovatelů) sociální péče zjistit, jakým způsobem byla v uvedeném období tato péče poskytována z hlediska dnešního moderního pojetí sociální práce (teorie a metody).

Díličními cíli je kategorizace subjektů poskytujících sociální péči v určeném časovém rozmezí a daném regionu, zmapování historického vývoje sociální práce s jednotlivci, skupinami a komunitami v dané lokalitě ve vymezeném období a způsob poskytování pomoci.

Práce je rozdělena na teoretickou část (první až třetí kapitola) a výzkumnou část (čtvrtá až sedmá kapitola), v nichž se snažím o daném tématu podat relevantní informace.

V první kapitole se zaměřuji na historii sociální péče z hlediska jejího významu obecně a v jednotlivých obdobích (starověk, středověk a doba industrializace).

Ve druhé kapitole se věnuji chudinské péči a jejímu ukotvení v zákonech. Neodmyslitelně je s chudinskou péčí spjata domovské právo, o kterém se rozepisují v samostatné podkapitole (nabývání, změna, zánik a povinnosti obce).

V kapitole třetí shrnuji poznatky z teoretické části z dnešního pohledu.

V kapitolách čtyři, pět, a šest se zabývám konkrétní výzkumnou činností, charakteristikou zkoumané oblasti, poskytovateli sociální péče, kterými byla církve, spolky a město. Výzkum jsem prováděla ve Státním okresním archivu v Hradci Králové.

V sedmé kapitole vyhodnocuji data z výzkumu a odpovídám na otázku, zda bylo dosaženo hlavního i dílčích cílů diplomové práce.

Závěr práce uzavírá teoretickou a výzkumnou část shrnutím, jakým způsobem byla prováděna sociální péče ve sledovaném období a dané lokalitě.

1. Historie sociální péče

Slovo historie pochází z řeckého slova *storta*, latinsky *historia* a znamená přesně „to, co se stalo“. Představuje soubor událostí, ke kterým došlo ve vývoji lidské společnosti od jejích počátků až do současnosti a také vědeckou disciplínu popisující a interpretující tento vývoj v oblasti hospodářské, politické, sociální, společenské a kulturní (dějepis.com).

Sociální péče je zaměřená k ochraně jedinců oslabených nebo neschopných vykonávat svoji společenskou funkci (Hartl, Hartlová, 2009). Je to pojem, který se používá k označení souboru věcných a peněžitých dávek a služeb. Poskytují se občanům, kteří nemají nárok na některou dávku sociálního zabezpečení a splňují požadavek sociální potřeby a naplňují vymezenou sociální událost. Občan se dostal do situace, kterou není schopen vlastními silami zvládnout a nesplnil podmínky vzniku nároku na státní zaopatření (Tomeš, 1991). Sociální péči předchází chudoba, chudinství. Relativní chudoba je situace, kdy je člověk v dané společnosti svou příjmovou úrovní vnímán jako znevýhodněný (Jandourek, 2007). Ottův slovník naučný pod pojmem chudinství uvádí, že se jedná o veškeré výkony věnované pomocné péči o chudé, to je o takové lidi, kteří nemají dostatečné prostředky nutné k obživě. Chudinství dělíme na veřejné a soukromé, dle toho, kdo pomoc poskytuje. Veřejným chudinstvím je péče poskytována orgány veřejné správy a soukromé poskytování péče vychází od církví a dobročinných organizací.

Pomoc v hmotné nouzi je jedním ze základních práv občana. Čl. 30 bod 2 LZPS ve kterém se uvádí: „Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek“.

Se sociální péčí je úzce spjata a provází ji solidarita, filantropie, altruismus. Jednotným znakem je pomoc druhému člověku v nouzi. V antice to bylo prokázané dobro svobodnému občanovi jedincem, který byl v hierarchistickém žebříčku výše postaveným, než byl on sám. První náznaky systematické filantropie se objevují až v monoteistických náboženstvích, kde pomoc bližnímu byla brána jako ctnost. Tyto znaky se objevují v židovském náboženství, kde jsou uvedeny příkazy, jak se chovat

k lidem v nouzi. Křesťanské náboženství je postaveno na myšlence lásky k bližnímu svému a pomoci potřebným. Za tím účelem byly zakládány kláštery, řády zřizovaly špitály pro chudé, sirotčince. Rozdávaly se almužny. Nejen církve, ale i šlechta a měšťané se starali o chudé. Rozdávali jídlo, ošacení a jiné věcné dary. Města zaměstnávala veřejné lékaře, zřizovala městské lázně pro chudé, jmenovala opatrovníky chudých či dávala domácím prostor k žebrotě (Tomeš, 2010).

V jednotlivých obdobích se pomoc potřebným zajišťovala různými způsoby a i vnímání pomoci bylo bráno z různých pohledů a to těch, kteří pomoc poskytovali.

1.1 Starověk

Pomoc potřebným sahá do hluboké minulosti. Pravděpodobně až ke kořenům lidské společnosti. Je postaven na solidaritě. V prvobytně pospolné společnosti byla pomoc poskytována lidem v rámci rodiny a kmene. Jednalo se o vztahy osobní, což znamenalo, že pokud se dostal kdokoliv do stavu nouze, všichni o tom věděli a pomoc následovala bezprostředně a neformálně. Ovšem tato pomoc byla brána z pohledu skupiny jako celku nikoliv jednotlivce, neboť prvotně šlo o přežití a zajištění celku (Matoušek, Šustová in Matoušek a kol., 2001).

Jedním z nejstarších a nejvýznamnějších památníků starověkého Orientu jsou Zákony Chammurapiho, které jsou nejen dílem zákonodárným, ale i literárním. Dozvídáme se z nich, jaké vztahy panovaly ve společnosti, kdo jaká měl práva, jakým způsobem byly řešeny spory majetkové, rodinné. Příkladem může být právo vdov a sirotků na třetinu vojenského přídělu či přijetí nezletilého syna po zemřelém vojákovi do vojenského výcviku (Klíma, 1954).

Až přechodem k soustavnému pěstování polních plodin a vzniku městských států byly vytvořeny podmínky pro zásah státu těm, kteří se nebyli schopni uživit sami nebo žili v nouzi, např. penze vysloužilým vojákům, penze sirotkům po vojácích, bezplatné jídlo, volné vstupy do divadel poskytované městské chudině atd. V Římě byla zakládána různá collegia (živnostenská sdružení) mající

nemocenskou pokladnu, z níž se vyplácela podpora na nemoc a pohřebné (Matoušek, Šustová in Matoušek a kol., 2001).

Navrátil (2001) uvádí na několika případech, jak byla prováděna sociální péče v jednotlivých státech, např. ve starověké Číně byly provozovány bezplatné školy pro děti chudých rodičů, otevírali se jídelny pro dělníky. Pro staré lidi, nemocné a chudé se zřizovali útulky. Organizovalo se přerozdělování obnošeného šatstva. Do spolků se sdružovali majetnější lidé, kteří hradili svatby a pohřby chudým lidem. V Indii byla pomoc potřebnému prezentována jako vzor správného jednání. Tato myšlenka se rozšířila po Budhově misi. Vybírání tzv. almužen mělo být chápáno jako dar chudým. Tento přístup ovšem nevyvolával jen pozitivní ohlasy. Řekové charitativní ani jiné podobné organizace neměli. Stavěli ovšem azylové domy pro zraněné vojáky, útulky pro osiřelé děti i jiné potřebné. Kandidáti do státních úřadů v době velkých svátků dávali dary a příspěvky pro chudé a nemocné. V Athénách se vybírala daň na podporu strádajících.

Uznáním křesťanství za státní náboženství za císaře Konstantina I., který vystupoval jako příznivec Kristův od roku 312 n. l., se dobročinnost stala mravní povinností věřícího, ale nebyla právně vynutitelná. Pomoc bližnímu byla brána jako ctnost. Zlomem bylo vydání ediktu milánského roku 313 n. l., který zastavil pronásledování křesťanů, a křesťanská charita mohla být vykonávána veřejně bez represálií. Církev se tak stala společenskou, ale i politickou silou v říši. V *corpus iuris* byla uzákoněna zásada „pomáhat chudým“ s těmito ustanoveními, např.

- *chudé a početné rodiny (s více jak pěti dětmi) byly osvobozeny od osobních daní*
- *v případě, že byl rodičům zabaven majetek, měly děti právo na podporu*
- *chudým vdovám bylo uděleno dědické právo*
- *staří a nemocní byli svěřováni dobročinným osobám*
- *týrání a zabíjení otroků bylo trestáno*
- *zabití dítěte rodiči se stalo trestným (hrdelním) zločinem (Chadima, 2007)*

1.2 Středověk

Jedním z prvních pokusů, jak se postarat o nejchudší, byl soubor zákonů a nařízení zvaný kapitulare. Vydán byl za vlády Karla Velikého (r. 742 – 814), franckého krále a císaře římského, který ukládal všem lenním pánům povinnost starat se o své poddané za všech okolností. Toto nařízení bylo ovšem fakticky nevynutitelné. Nařízení upravovala také provozy hospiců, podpor vdov a sirotků, pohostinnost vůči pocesným a žebrákům (Matoušek, Šustová in Matoušek a kol., 2001).

Církev byla tou institucí, která se starala o chudé, nemocné a sirotky. Zakládala řády, kláštery, farnosti, špitály, které se orientovaly na pomoc chudým a nemocným. Pomoc se nejčastěji poskytovala formou služeb věcného charakteru, většinou stravy, noclehu nebo ošacení. Rytířský řád templářů byl jeden z nejmocnějších křesťanských rytířských řádů středověku. Vedle rytířských řádů vznikají i řády špitální, např. Řád sv. Jana – johanité. Ve 12. století poskytovala péči o chudé a nemocné bratrstva, což byla laická sdružení věřících. Zakládala a financovala různá zařízení, např. útulky pro prostitutky, sirotčince, ústavy pro malomocné, špitály zaměřené na dobročinnost atd. (Chadima, 2007)

První skutečné nemocniční hnutí je spojeno s iniciativou Řádu svatého Ducha, založeného ve Francii Guy de Montpellier. Papež Inocenc III. dal za svého pontifikátu zbudovat nemocnici zvanou Svatý Duch in Sassia o kapacitě 300 lůžek a schopnou poskytnout denně stravu jednomu tisíci chudých. Brzy se tento druh zařízení rozšířil do Anglie, Skandinávie a později do Latinské Ameriky (Chadima, 2007).

Ve 13. století v katolické církvi vzniklo hnutí (bekyně), kdy ovdovělé ženy a svobodné dívky žily v komunitách na tzv. bekyňských dvorech bez složení řeholních slibů. Jejich způsob života byl podobný s životem jeptišek, jen se necítily být povolány k řeholnímu životu a odkázány na klášterní samotu. Věnovaly se modlitbě a charitativní činnosti. Jejich úkolem byla péče o nemocné a umírající v rodinách, péče o chudé a odložené děti, vedení špitálů atd. Bekyně určitým

způsobem řešily sociální problémy a situaci v daném regionu. Nedostávaly mzdu a byly odkázány na dary od donátorů. Z dnešního pohledu bylo hnutí předvojem početných ženských sociálních společenství (Matoušek, 2013).

Posláním církve bylo a je pomáhat chudým a nemocným, ale ani církve neměla prostředky k tomu, aby pomohla všem, kteří se na ni obrátili.

Nejen církve a zákonná opatření panovníků vedla k podpoře nezaopatřených, ale i cechovní systém podporoval své členy, kteří se dostali do nepříznivých sociálních situací. Nejprve se řemeslníci začali sdružovat do tzv. bratrstev, z kterých se pak vyvinuly cechy (stavovská organizace mistrů a tovaryšů téhož řemesla). Pro vznik cechů byla prvotním motivem ochrana trhu s domácími výrobky před cizími řemeslníky. Cech hájil práva a zájmy svých členů. Myšlenka vzájemnosti a solidarity byla důležitou zásadou v existujícím vnitřním řádu cechu. Cechy měly své pokladny, kam členové odváděli pravidelné roční příspěvky, poplatky za zkoušky a vstup nových členů atd. Z těchto peněz byli podporováni členové, kteří se stali invalidními nebo v případě, že člen zemřel, podporována byla jeho rodina. Cechy organizovaly pouze finanční podporu nikoliv sociální služby (Matoušek, Koldinská in Matoušek a kol., 2007).

Feudální společnost na většinu obyvatel kladla vysoké nároky, co se týče manuální práce. Nejistota v lidském životě byla větší, než je dnes. Hladomor, epidemie, války byly součástí jejich životů. Lidé se obraceli k Bohu, k vlastní rodině, k vrchnosti, k jakémusi záchrannému pásu v jejich životech. Každý měl své místo ve společnosti a věděl, co od něj očekávat. Stalo-li se, že člověk přestal být vazalem, stanul mimo společnost a stal se vyděděncem. Ti žili sami nebo ve skupinách tuláků, žebráků, lapků nebo kejklířů. Neměli žádných práv. Kdykoliv mohli být vyhnáni z vesnic a měst, mohli být obviňováni, trestáni a vězněni. Vylučování ze společnosti se týkalo i duševně nemocných a mentálně hendikepovaných. Na začátku 16. století vydal anglický panovník Jindřich VIII. nařízení, ve kterém starosta, příp. smírčí soudce povoloval každému žebrákovi žebrání ve vymezeném území. Chudoba se tak stala sledovaným ukazatelem ve fungování státu. Následovaly obdobné zákony

v ostatních státech – domovské právo (povinnost obce postarat se o osoby v případě nouze, příslušející do obce) vydané r. 1552 rakouským císařem Ferdinandem I. Královna Alžběta r. 1601 vydala v Anglii zákon o chudých, který uzákonil praxi uskutečňovanou několik desítek let. Poprvé nebylo s církví počítáno jako s institucí, která by měla nést odpovědnost za zaopatřování chudých a nemocných. Tato povinnost byla uložena místním úřadům a příbuzným potřebných lidí. Dle tohoto zákona byli chudí rozděleni do tří skupin:

- práce schopní chudí - pracovali v donucovacích pracovnách, nesměli přijímat almužny
- práce neschopní chudí - ubytováni v chudobincích, pokud neměli bydliště, pokud ano byli podporováni jídlem, topivem, ošacením
- závislé děti nemající rodiče ani příbuzné – starat se měl pověřený dospělý až do doby vyučení řemeslu (Matoušek, Šustová in Matoušek a kol., 2001).

Pomoc těm nejpotřebnějším se na našem území nijak nelišila od poskytované pomoci v ostatních zemích západu. Nejstarší organizovanou pomoc poskytovala církev, která zakládala ústavy při kostelech a kláštorech. Byly to řádové nemocnice a chudobince nazývané špitály, útulky pro zmrzačené, staré, slepce, sirotky či rodiny s vysokým počtem dětí nebo těch, kteří byli postiženi živelnou pohromou. Ve 13. a 14. století narostl počet nemajetných lidí do takové míry, že se církev byla schopna postarat jen o ty nejpotřebnější. Některá z měst na sebe začala částečně přebírat chybějící církevní sociální péče. Zaměstnávala veřejné lékaře, opatrovníky chudých, ve větších lokalitách v městských zařízeních poskytovala bezplatnou lázeňskou péči. Špitály založené měšťanstvem poskytovaly pouze nouzové ubytování a základní ošetření. Pomoc poskytovali i šlechtici a měšťané. V roce 1661 byl v českých zemích přijat patent o tulácích a žebrácích. Ten rozděloval žebráky na práce schopné, kteří museli pracovat nebo byli zavíráni do šatlavy a práce neschopné, kterým obec přiznala právo žebrat. Ohřívárny pro žebrající byly v Praze zřízeny v roce 1637. Městské úřady měly snahu dělit žebráky na „domácí“ a „přespolní“. Pro domácí byly vymezeny prostory k žebrotě v blízkosti kostelů, lázní, špitálů a hřbitovů. Přespolní žebráci byli vyháněni z měst.

Pomoc potřebným v nouzi již nebyla poskytována jen na bázi dobročinnosti a charity, ale začala být upravována právními předpisy s právy a povinnostmi zúčastněných stran.

1.3 Doba industrializace

S rozvojem tovární velkovýroby při využití nových zdrojů energie a vzrůstající dělby práce docházelo k velkému přesunu obyvatel z venkova do měst. Lidé odcházeli do měst za prací a vidinou zlepšení své životní situace. Vznikla nová společenská třída podnikatelů, vlastníků kapitál a zaměstnávajících námezdní dělnictvo. Zvětšovaly se společenské rozdíly mezi majetnými a nemajetnými. Docházelo k nárůstu velké skupiny chudých a zoufalých lidí. Byly zaměstnávány i ženy a děti za velmi nízkou mzdu. Pracovní doba byla až 16 hodin denně. Dělnictvo se začalo sjednocovat a zakládalo podpůrné spolky mající obdobné cíle jako cechy. Na jedné straně to byla pomoc v péči o nemajetné, ale na druhé straně obava těch, jež měli moc, že by mohlo docházet k ovlivňování politického dění právě prostřednictvím spolků jako nátlakových skupin. Nebyly to jen dělnické spolky, ale i soukromé dobročinné spolky, jejichž hlavní náplní bylo poskytování materiální podpory a pomoc chudým a nemocným v jejich přirozeném prostředí (Matoušek, Šustová in Matoušek a kol., 2001).

Rozvoj kapitalismu byl provázen sociálními konflikty a procesy pauperizace. Jak uvádí B. Geremek (1999) ve svém díle: „ *v projevech chudoby v průmyslových společnostech se výrazně projevuje zásadní změna jejího společenského hodnocení. Jeho předmětem totiž není postavení jednotlivců a rodin, jimž chybí prostředky k životu, a tudíž očekávají podporu, ale situace skupin, prostředí a tříd, jejichž životní úroveň a participace na přerozdělení příjmů je poznamenána ustrnutím a jejichž existenční standard klesá pod hranici momentálně stanoveného životního minima*“.

K. Marx v Kapitálu rozlišuje tři kategorie „chudáků“ a to práce schopné, děti a práce schopné chudáky. Svět chudoby pro něho představuje aktivní armádu dělníků v domě invalidů a mrtvou přítěž rezervní armády nezaměstnaných.

Podmínky každodenního života jakými byla zaměstnanost, bytová situace, početnost rodin, zdravotní stav tvořily základ k vymezení pracujících a chudých. I přesto, že práce v továrnách (v průmyslu) ohrožovala zdraví a životy pracujících poskytovala přeci jen větší záruku trvalé práce než mimo ni. V případě ztráty zaměstnání zůstávaly celé rodiny závislé na podpoře. Prostředkem sociální pomoci bylo mj. i zajištění pracovní příležitosti. Ideou bylo, že pracující se musí mít lépe než ti, co nepracují (Geremek, 1999).

Jak sílilo dělnické hnutí, vyvstala zde potřeba řešit sociální otázky, aby nebyl ohrožován státně společenský řád, jak se domnívala vládnoucí státní elita. Kompromisem bylo povinné sociální pojištění nejdříve úrazové, nemocenské, důchodové a nakonec pojištění pro případ nezaměstnanosti. Systémy expandovaly i prostřednictvím zavádění pojištění soukromými podnikateli, ale i zemskou samosprávou. V 19. století začalo prohlubování občanských a sociálních práv tzv. sociální direktivní politikou „shora“ (Hlavačka, Cibulka, 2013).

2. Sociální péče a zákonodárství

Jak již bylo uvedeno výše, ve středověku sociální služby resp. sociální péče byla zajišťována hlavně skrze křesťanskou filantropii, ale zároveň se začínala vytvářet pravidla. Zásady pomoci byly implementovány do zákonů. Odpovědnost pomoci chudým a nemocným tak pomalu přechází z církve na vrchnost. Jedná se víceméně o represivní přístup, kdy docházelo k sociálnímu vyloučení lidí, kteří neodpovídali standardním sociálním strukturám, jako byli např. žebráci, tuláci, nemajetní lidé, duševně nemocní, nemocní s nakažlivými nemocemi. Tato represivní opatření vůči chudým lidem byly vydány za Ferdinanda I. v říšském policejním řádu v roce 1552 (Matoušek, Koldinská in Matoušek a kol., 2007).

Marie Terezie v roce 1754 vydala nařízení proti žebrotě a postrku. Vybuodovala rozsáhlou soustavu školství jak obecného, tak škol vyššího stupně, učitelských ústavů a reorganizovala univerzitní studium. Všeobecným školním řádem vydaným r. 1774 byla zavedena mj. všeobecná vzdělávací povinnost pro chlapce a dívky a povinná šestiletá školní docházka. Sociálním problémem té doby bylo velké množství zanedbaných dětí, o které rodiče nepečovali. Chudinská péče poskytovala těmto dětem ošacení a rodičům přikazovala pod ztrátou veškerých podpor posílat děti po dovršení šesti let do tkalcovských škol. Děti za práci dostávaly mzdu. Výuka čtení a psaní probíhala pouze dvě hodiny týdně (Kodymová, 2001).

Josef II. svými dvorskými dekrety z let 1782 -1786 zmírňoval represivní přístup vůči lidem žijícím na okraji společnosti a doporučoval zřizování farních chudinských ústavů, které by byly financovány veřejnými sbírkami a dědickými dary. Slovo doporučení je v tomto případě velmi podstatné, neboť kde není příkaz a následná kontrola a vymahatelnost, tam je libovůle vykonání. To znamená, že zřizování ústavů bylo spíše dobrovolnou a soukromou iniciativou. Panovníci se z pozice své moci snažili vyvíjet tlak na feudály, aby se starali o své chudé a nemocné nevolníky. Ani tato snaha se nestala účinnou a závisela pouze na ochotě a možnostech šlechty, zda se o své poddané postará či nikoliv (Matoušek, Koldinská in Matoušek a kol., 2007). Císař zrušil některé hygienicky nevyhovující špitály

a místo nich zřídil nemocnice, chorobince, porodnice, nalezince, v nichž byla péče poskytována osiřelým dětem a taktéž dětem nemanželským (Kodymová, 2001).

Chudinská péče byla legislativně upravena na našem území v polovině 19. století a souvisela s domovským právem, které bylo mezi příslušníkem obce majícím vůči obci domovské právo a obcí samotnou. Tomu předcházelo zrušení poddanství a vrchnostenské správy. Prozatímní obecní zřízení (Stadionovo prozatímní obecní zřízení) vyhlášené jako císařský patent č. 170/1849 ř. z. je prvním právním vymezením samosprávy území rakouského císařství. Určuje se, že každý občan a každé území patří k příslušné katastrální obci, které zřídil Josef II. pro berní účely. „*Základ svobodného státu jest obec svobodná*“ je věta, vystihující hlavní zásadu zákona (Hlavačka, 2006).

Zásada, že veřejná chudinská péče patří do pravomoci domovské obce a je úzce spjata s domovským právem byla zakotvena v říšském zákoně č. 18/1862, obecní zákon. Tato zákonná opatření znamenala pro obce jednak povinnost vůči vlastním příslušníkům, ale také určité povinnosti vůči dobročinným ústavům, což z dnešního pohledu můžeme nazvat dobročinné ústavy jako „poskytovatele sociálních služeb“. Jednotlivé země spadající pod rakouské císařství na základě zákona č. 18/1862, si měly v rámci svých zemí vydat vlastní obecní zřízení. V českých zemích to byl zákon č. 7/1864 ř.z. Zákony č. 105/1863 ř.z. o domovském právu a č. 59/1868 ř.z. chudinský zákon byly prováděcími zákony k obecnímu zákonu č. 18/1862 ř.z. (Tomeš, 2010). Právní řád Československé republiky zákonem č. 11/1918 převzal tyto zákony do své legislativy.

2.1 Domovské právo a sociální péče

Každý občan musí mít v některé, pouze však v jedné obci domovské právo, které mu zaručuje právo na nerušený pobyt v domovské obci a chudinské zaopatření. Toto právo bylo zakotveno v zákoně č. 105/1863 ř.z. o domovském právu a jeho novele v zákoně č. 222/1896 ř.z. (Böhm, 1924). První zmínka o domovském právu byla uvedena v císařském patentu č. 170/1849, prozatímní zákon obecní (také

Stadionovo prozatímní obecní zřízení), který představoval první právní vymezení samosprávy zemí Rakouského císařství. V ustanovení § 22 bylo uvedeno, že obecní příslušníci mají mimo to právo k zaopatření v případě vykázané nouze. Dalším zákonem řešícím problematiku chudinství byl chudinský zákon č. 59 ze dne 3. prosince 1868, který byl provázaný se zákonem o domovském právu (oddíl IV povinnosti obce k chudinskému opatření) upravující detailněji normy veřejného zaopatření. Zákon o domovském právu byl zrušen zákonem č. 174/1948 s účinností od 1. 1. 1949.

Nabytí domovského práva se zakládá přijetím do svazku obecního, dosažením veřejného úřadu (např. úředníci státní, zemští, duchovní, učitelé). Mohlo být také vydrženo, pokud se občan rakouského státního občanství po dosažení svéprávnosti v obci zdržoval dobrovolně a nepřetržitě deset let. O žádostech za přijetí do svazku domovského rozhodovalo zastupitelstvo dané obce. Domovskou obcí mohla být jen obec, které zákon udělil samostatnou a přenesenou působnost a vztahovalo se na celý obvod obecního území. Za udělení domovského práva mohla obec vybírat poplatky, nicméně nesměla zaplacením poplatku podmiňovat udělení domovského práva.

Odvozeným způsobem nabytí domovského práva bylo narození, legitimace a provdání se. Nesvéprávné manželské děti nabývaly domovského práva v obci, která byla domovem otce v době narození nebo úmrtí (důkaz křestní list dítěte). U nemanželských dětí to byla obec, kde měla domovské právo matka (důkazem je zápis v matrice). Legitimované (nemanželské děti), které v době legitimace nebyly svéprávné, měly domovské právo v té obci, která byla domovem otce v době legitimace. Legitimace nemanželského dítěte nastala buď pozdějším sňatkem rodičů, nebo milostí zeměpána. Sňatkem sdílela žena domovského práva manželova. V případě, že byl tento svazek uznán soudem za neplatný, vrátil se manželce původní svazek domovský (Harmach, 1900).

Domovský list (příloha č. 3) byl důkazním prostředkem existence domovského práva. Byla to listina, kterou se potvrzovalo, že tomu, komu byla vystavena, přísluší v obci domovské právo. Pokud osoba získala domovské právo v jiné obci, právo

domovské v původní obci zaniklo. V případě, že občan vzdal domovského práva a v jiné obci ho nenabyl, zůstalo mu domovské právo v původní obci. Kdo ztratil státní občanství, pozbyl tím i práva domovského (Svaz měst a obcí ČR, 2016).

Za bezdomovce, byli považováni jednotlivci, kteří nemohli prokázat své domovské právo. Museli být přikázáni určité obci, neboť tak to určoval zákon a hledělo se na ně jako by v obci měli domovské právo. A to do té doby než se zjistilo, pokud se zjistilo, kde měli původní domovské právo. Přikázání byli obcím v tomto pořadí:

- k té obci, ve které se nacházeli v době svého odvodu nebo dobrovolného vstoupení do vojska
 - k té obci, ve které se zdržovali před dobou, kdy šlo o jejich právo domovské, nejdéle, nejméně však půl roku nepřetržitě a dobrovolně, pokud pobývali ve dvou nebo více obcích potom v té, ve které se zdržovali naposledy
 - v té obci, ve které se narodili či byli předáni do domova nalezců, neboť místo jejich narození nebylo známo, tedy byli přikázáni k té obci, ve které se ústav nalézal
 - k té obci, ve které se nalézali do té doby, kdy šlo o jejich domovské právo.
- Manželky a nesvéprávné děti bezdomovců byly přikázány k obci, ke které byl přikázán jejich manžel či otec.

Právo domovské mohlo zaniknout pouze úmrtím, pozbytím rakouského státního občanství a nabytím domovského práva v jiné obci. Domovského práva nebylo možné se vzdát. Pokud se ženy provdaly za cizozemce, ztratily domovské právo i rakouské státní občanství (Pražák, 1895).

V zákoně o domovském právu v oddíle IV. byly řešeny povinnosti obce k chudinskému opatření, tzn. závazek obce poskytnout potřebnou výživu a ošetřování v případě nemoci. Obec rozhodovala o tom, jaký druh a způsob péče bude žadateli poskytnuta. Chudý, který byl odkázaný na obec, musel tuto pomoc přijmout, aniž by mohl žádat o určitý způsob podpory. Chudinské opatření se omezovalo na poskytnutí nutné výživy a ošetřování v případě nemoci a to tehdy, pokud si občan nemohl nutnou výživu opatřit sám a neměl osoby, které by ji

zajistily. U dětí povinnost opatrovat je byla spojena s povinností pečovat o jejich vychování.

Do povinností obce také patřilo poskytování dvacetiprocentního příspěvku na ošetrovací útraty ve veřejných nemocnicích, porodnicích a ústavech pro choromyslné pro své chudé občany a úhrada dvaceti procent z nedobytných nákladů za svého občana, který neuhradil péči za svou hospitalizaci. Této povinnosti byla obec zproštěna v případě, že její příslušník obce byl hospitalizován z důvodu nakažlivé choroby. Mnohdy se stávalo, že obec byla nucena poskytnout chudinské zaopatření občanům, kteří do obce nepříslušeli (společníci obce)¹ nebo byli přespolní² a v tom případě byla kontaktována domovská obec k úhradě nákladů za poskytnutou péči jejich občana. Při úmrtí cizí osoby na území obce, k níž neměla domovské právo, neměla tato obec právo žádat úhradu za pohřební výlohy na domovské obci (Svaz měst a obcí ČR, 2016).

Osoby s domovským právem nemohly být vyhoštěny z obce. Existovaly tři skutečnosti, které byly důvodem k vypovězení společníků obce nebo přespolních. Za první – osoba pobývajíc v obci bez domovského práva, která nebyla schopna prokázat, že usilovala o jeho vydání. K osvědčení stačila i knížka čelední nebo pracovní nikoliv však list průvodní (pas), lístek legitimační nebo pas obchodníka podomního. Za druhé – osoba padající za obtíž dobročinnosti obecné a to tak, když buď žebřá na veřejných místech, nebo obtěžuje žebřáckými dopisy či návštěvami v bytech za stejným účelem, nikoliv ojediněle, ale častěji. Za třetí – osoba nevede s lidmi svými domácími³ bezúhonný život (týkalo se pouze přespolních). Tito lidé ohrožovali veřejnou mravnost a svým životem budili veřejné pohoršení. Přesvědčivým důkazem bylo odsouzení pro trestné činy krádeže, zpronevěry, podvodu nebo lichvy atd. O vyhoštění z obce rozhodoval obecní výbor a každé

¹ Společníci obce – občané nemající v obci práva domovského, ale vlastní domy, pozemky nebo v obci řádně bydlí, provozují živnost a platí daň z příjmu, k obci je pojí právní svazek, (Harmach, 1900)

² Přespolní – nejsou příslušníky ani společníky obce, poměr vůči obci je čistě jen faktický, nemají práva a povinnosti plynoucí ze svazku obecního (Harmach, 1900)

³ K domácím lidem patří manželka, děti manželské i nemanželské a jiné osoby žijící ve společné domácnosti, vyjma nájemníků (Harmach, 1900)

vypovězení z obce muselo být řádně odůvodněno. Vyhoštěná osoba musela být poučena o možnosti odvolání. Vypovězený z obce se mohl do obce vrátit po době, která byla vymezena v příslušné judikatuře (Pražák, 1895).

Pro nejnižší vrstvy obyvatelstva představovalo domovské právo v Rakousku jedinou pojistku, která jim zabezpečovala v době nemoci, stáří či neschopnosti pracovat určité chudinské zaopatření. Domovská obec se z této povinnosti nemohla vyvázat a to ani v případě, kdy její občan většinu svého produktivního života strávil ve městech, kam odešel za prací a na stáří se vracel zpět do domovské obce, neboť ona za něj nesla sociální odpovědnost. Pro zastupitelstva velkých aglomerací bylo toto uspořádání zcela přijatelné, neboť lidí hledajících práci bylo neustále mnoho a námezdních síl do průmyslu a služeb bylo zapotřebí. S touto situací ovšem nebyly spokojeny obecní samosprávy z venkovských regionů, protože do obecních pokladen tito lidé nepřinášeli nic, ale naopak požadovali, pokud se vrátili zpět do domovské obce. Z pohledu historických skutečností je pravděpodobné, že nalezení shody na změně struktury zákonů o domovském právu na vládní úrovni nebylo možné (Stoklásková in Fasora, Hanuš, Malíř, 2006).

3. Shrnutí teoretické části

V psychologickém slovníku (Hartl, Hartlová, 2009) je pod pojmem sociální pomoc uvedeno, že se jedná o původně chudinskou péči, tzv. podporu, která představovala jednu z nejstarších forem přerozdělování, kdy stát jejím prostřednictvím pomáhal těm, kteří to potřebovali. Dalším pojmem je péče sociální, jenž představuje úsek společenské péče, který se zaměřuje na ochranu oslabených nebo neschopných jedinců k vykonávání svojí společenské funkce. V obou případech se to týká těch, kteří nejsou schopni svými silami dosáhnout takového zajištění, jenž by bylo únosné pro jejich život a pro uspokojení jejich základních životních podmínek.

Jedním ze znaků lidství je pomáhat druhým. A historie nám dává za pravdu. Poskytovaná pomoc byla v různých obdobích různorodá. Záleželo na tom, kdo ji poskytoval, v jaké mocenské pozici byl a jaký účel měla splňovat. Ať již to bylo prokázané dobro, solidarita, filantropie, altruismus, charita, byli tu, stále jsou a budou ti, kteří pomoc potřebovali, potřebují a budou potřebovat. Do dnešních dní se nenašel „lék“, který by tento neduh dokázal vyléčit. Z dnešního pohledu je pomoc čím dál tím více promyšlenější, nabízí různé formy pomoci, je větší skladba poskytovatelů zaměřujících se na cílové skupiny nacházející se v nepříznivé sociální situaci. Nutno dodat, že intenzita sociální péče, pomoci je odvislá od specifického typu společnosti a jejího politického zaměření. Je paradoxem, že v dnešním technicky vyspělém světě lidé trpí hladomorem, jsou válkami vyháněni z vlastních domovů a stávají se nechtěnou přítěží pro ty, kteří je odmítají buď ze strachu, nebo s neslučitelností náboženského přesvědčení. Svět bude vždy rozpolcen, zmítán lokálními válkami, hnán mocenskými zájmy jednotlivců nebo skupin, protože my jako lidstvo jsme nepoučitelní. Historie by nám mohla hodně říci, ale jako bychom byli slepí a hlouzí.

Výzkumná část

Hlavním cíle práce je zjistit, jakým způsobem byla v uvedeném období poskytována sociální péče a zda lze tuto činnost zařadit či ji ztotožnit s teoriemi nebo metodami sociální práce z pohledu jejího dnešního moderního pojetí.

Díličními cíli je vyhledání a identifikace subjektů poskytujících sociální péči v určeném časovém období a daném regionu, rozkrytí druhu pomoci a zjištění, kdo byli příjemci poskytované pomoci.

4. Metodologie

Pro výzkumné šetření jsem zvolila historický výzkum. Hendl (2005) ve své knize cituje kvalitativního metodologa Berga, který definuje historický výzkum takto: *„Historická metoda může být použita k získání informací, které jinak nejsou pro výzkumníky dostupné. Nabízí prostředky pro zodpovězení otázek a získání řešení, jež často zůstanou nepovšimnuty. Síla historického výzkumu spočívá v jeho aplikovatelnosti v nejrůznějších oblastech a v množství informací a poznatků, které jím lze získat.“* Historický výzkum popisuje a přezkoumává minulé události s cílem interpretace toho, co se v minulosti stalo pro lepší chápání lidského chování a myšlení, tj. odpovědi na určité otázky, odhalení neznámých souvislostí, zaznamenání a vyhodnocení činů jedinců, skupin a institucí. Nejedná se pouze o sběr a shromažďování informací a dat, ale také o jejich analýzu v kontextu minulosti mající vliv na současnost. Popis událostí, jejich propojení a význam odkrytý pomocí analýzy a interpretace.

Historici nejčastěji zkoumají písemné prameny, kterými jsou prameny úředního původu, osobní povahy a literární. Jak již z názvu vyplývá, prameny úředního původu vznikaly z činnosti institucí. Jednalo se o listiny, listy, úřední knihy, úřední spisy. Z těchto materiálů je možné zjistit, co všechno bylo obsahem práce jednotlivých úřadů, komisí a úředníků. Prameny osobní (soukromé povahy) jsou písemnosti, které většinou nebyly určeny veřejnosti, ale konkrétní osobě nebo

instituci jako např. dopisy adresované původci pozůstalosti, osobní doklady, atd. Mezi literární prameny patří letopisy, kroniky, autobiografie apod. (Dvořák a kolektiv autorů, 2014).

Metody používané při poznávání minulosti jsou zejména: heuristika, kritika, interpretace. Tuto trojici základních prvků historické metody definoval při prosazení odborně pojatého současného dějepisceví Johann Gustav Droysen (1808-1884). Z jeho interpretace vyplývá, že dějinám je potřeba rozumět. Heuristikou je myšleno vyhledávání a shromažďování relevantních historických pramenů a literatury, které budou ve shodě s výzkumnou otázkou. Kritika se zaměřuje na prověření pramenů z hlediska pravosti, hodnověrnosti a použitelnosti pramene (Dvořák a kolektiv autorů, 2014). Až na základě heuristiky a kritiky může být provedena interpretace. Droysen rozlišuje:

- interpretaci pragmatickou zachycující události a momenty historického vývoje,
- interpretaci podmínek, což je časová a věcná kontextualizace jednotlivých událostí,
- interpretaci psychologickou zachycující názory a mínění účastníků
- interpretaci idejí z dnešního pohledu mentalita, ideologie doby nebo diskurs (Hendl, 2005).

Z pohledu historiků je historie chápána jako výsledek lidského jednání v souvislosti individuálního a kolektivního uvažování. Toto uvažování je ovlivněno hospodářskými, politickými a sociálními poměry, které souvisí s existencí člověka a společnosti (Hendl, 2005).

Výzkum jsem prováděla ve Státním okresním archivu v Hradci Králové, kde jsem zkoumala písemné prameny úředního původu, kterými byly úřední knihy, spisy, listiny, ale i prameny osobní, zejména odkazy z pozůstalostních listin, osobní doklady apod. Výzkum v archivu probíhal po dobu čtyř měsíců (jednou týdně), kde jsem hledala, zkoumala a shromažďovala archiválie, na jejichž základě jsem provedla analýzu zkoumané problematiky a odpověděla na otázku, zda bylo dosaženo hlavního i dílčích cílů diplomové práce. Seznam použitých zdrojů je uveden v kapitole Literatura – písemnosti ze Státního okresního archivu Hradec Králové.

5. Charakteristika výzkumné lokality

Hradec Králové se může pyšnit bohatou a barvitou historií. Město chráněné dvěma vodními toky, Labem a Orlicí, poskytovalo ideální místo k založení osady a časem i města (Doubek, Němeček, 1997). Současný Hradec Králové se svými 100 tisíci obyvateli a rozlohou 105 km² patří mezi deset největších měst České republiky. První zmínky o Hradci jako městu se datují rokem 1225, kde v pergamenové listině český král Přemysl Otakar I. městu věnoval dědinu Vesce. Ale je zcela možné, pokud se pustíme stezkou dohadů a domněnek, že město má mnohem starší historii. Vraťme se do hluboké historie, až do doby kamenné (přelom 4. a 3. tisíciletí před naším letopočtem), kde na základě nalezených předmětů z archeologických nalezišť můžeme říci, že docházelo k prvnímu osídlení této lokality.

Z doby bronzové (12. – 9. století před naším letopočtem) jsou dochovány zlaté a bronzové předměty a lze předpokládat, že hradiště bylo důležitým centrem žijící komunity. Tuto skutečnost podporují rozsáhlá naleziště sídlišť a pohřebišť.

Století třinácté bylo výrazně ovlivněno kolonizací z německých zemí, které byla zlomena až za husitských válek. Do popředí se dostávalo bohaté měšťanstvo. V roce 1306 se stal Hradec věnným městem českých královen. Připomeňme Elišku Rejčku, vdovu po Václavu II. a Rudolfu I. či Elišku Pomořanskou, čtvrtou manželku Karla IV. Nelze opomenout ničující požáry v letech 1290, 1339, 1407, 1416, 1448 a 1509 (Doubek, Lajdar, 2002). Každý z požárů znamenal ztrátu obydlí, památek, ale zároveň i potřebu a nutnost začít stavět znovu a pokud možno lépe. Ke stavbě se kromě dřeva začal používat kámen a cihly. Na konci 14. století ve městě převládaly zděné jednopatrové domy (Soukup, Ludvík, David, 1996). Ani husitské panování městu obzvlášť neprospělo. Husité vydrancovali a zničili mnohé kostely i kláštery a také částečně pobořili královský hrad. Stačilo jim na to pouhých 17 let (1420 – 1437). Z mnoha špatného vzešlo i něco dobrého. Hradec, ve kterém převládal německý duch i majetek, byl počestěn a majetky katolických Němců a duchovních řádů přešly pod správu husitů a města (Doubek, Lajdar, 2002).

Za dob panování Jiřího z Poděbrad město zaznamenalo nový vzestup nejenom na poli kulturním. V období třicetileté války (1618 – 1648) byl Hradec obsazen nejprve Sasy, posléze Švédy a nakonec byl dobyt císařským vojskem. Výsledkem bylo jeho dokonalé zpusťování. Více než polovina z cca 800 domů byla pobořena, počet obyvatel klesl zhruba o 70 %. Jezuité přišli do Hradce v roce 1636, biskupstvím se stal Hradec v roce 1664. V období 1766 – 1789 byl Hradec postupně přestavován ve vojenskou pevnost, která se ukázala jako zcela bezvýznamná a zbytečná. Tuto skutečnost prokázala bitva u Chlumu, která se odehrála 3. července 1866 mezi Rakouskem a Pruskem. V této rozhodující bitvě bylo Rakousko poraženo. Ale hradecká vojenská pevnost zůstala stát netknutá opodál. Z tohoto důvodu byla v roce 1884 nařízením císaře Františka Josefa I. pevnost zrušena a po několikaletém vyjednávání říšská rada v roce 1893 souhlasila s prodejem pevnosti městu.

Překvapivě po zboření hradeb dochází k hospodářskému rozvoji města. Bylo postaveno mnoho nových domů, řada veřejných budov, školy (Okr. pedagogické středisko, 1966). Jak uvádí Doubek, Němeček (1997): „ ... pozadu nezůstával ani kulturně vzdělávací rozvoj. Budova reálného gymnázia v Komenského ulici (dnešní Střední zdravotnická škola) byla postavena v roce 1875. V roce 1881 byl zřízen Ústav pro výchovu hluchoněmých dětí, 1884 postavena tělocvična Sokola na Kavčím plácku, 1885 městské divadlo, roku 1890 vznikl první územní plán města Hradce Králové, 1893 postavena Odborná škola pro umělecké zámečnictví (dnes Obchodní akademie). V roce 1895 se hradeckým starostou stává JUDr. Ulrich. Rozvoj města se ještě zrychluje. V roce 1896 stavba Obchodní akademie (dnes Pedagogická fakulta), 1896 měšťanské školy (dnes Gymnázium B. Němcové), 1898 klášter Kongregace školských sester Notre Dame (dnes Léčebna dlouhodobě nemocných), ve stejném roce budova Adalbertina z iniciativy biskupa Brynycha, který byl rovněž iniciátorem stavby Boromea v roce 1902. V roce 1900 byla dostavěna budova Učitelského ústavu (dnes Fakulta řízení a informačních technologií). V roce 1902 staví katolická církev ze svých prostředků další Ústav pro vzdělávání hluchoněmých dětí na Pospíšilově třídě (dnes nemocnice). Všechny tyto stavby byly ještě v historizujících slozích. ... Hradec se stal městem středních škol a po druhé světové válce i vysokých“.

Hospodářský a politický rozvoj města utvářelo nejen město samé, ale i osudy lidí a jejich sociální situace dotvářely charakteristický ráz v jednotlivých vývojových etapách při fungování a existenci města. Na jedné straně ti, kteří vlastní majetek a na druhé ti, co nemají vůbec nic. Žebrota a žebráci jsou svázáni nedílně s městy a vesnicemi. Žebrali muži, ženy i děti. Dle dochovaných záznamů v roce 1654 žilo v Hradci Králové dvanáct dospělých žebráků obojího pohlaví. K nim se přidávali i učitelé a děti. Do roku 1566 chodili žáci na tzv. rekordace, což bylo sbírání platu pro učitele, pro které to byl přídavek ke mzdě. Žáci obcházeli domy, zpívali a vyprošovali si almužnu. Této činnosti bylo věnováno neúměrně mnoho času na úkor vzdělávání. Těchto poměrů ve školství si všiml královéhradecký rodák Cyprián z rodu Karásků, řečený Lvovický ze Lvovic, který se vrátil v roce 1566 do města. Po uvážení podal na městskou radu žádost o zrušení rekordací. Žádost byla kladně vyřízena a v následujícím roce již žactvo na rekordace nechodilo. Kromě žebravých pochůzek chudí chlapani, kteří byli z daleka a bydleli ve škole, museli provádět různé úsluhy, např. topit ve škole, zametat různé prostory a čistit je či doprovázet děti bohatých měšťanů do školy a ze školy. Žebvání se zcela nezabránilo, dělo se tak při různých svátcích, kdy si koledníci vyprošovali koledu. Žebrota se zvyšovala vždy po událostech, které znamenaly zásah do života lidí, např. morové epidemie, války. Žebrota byla zakázána koncem 19. století. Existuje i v dnešní době. (Doubek, Lajdar, 2005).

Tak jako žebrota, tak i chudobince – chorobince neodmyslitelně patřily k tehdejší době. Dnes jsou používány jiné názvy, přijatelné pro moderní společnost, ale významově zůstávají stejné. Nahrazovaly chybějící sociální síť pro nemocné, staré a nemajetné občany bez domova. Jak uvádí Doubek a Lajdar (2002): *„Jeden z chudobinců-chorobinců se nacházel v Hradci Králové v čp. 56. V roce 1768 patřil dům vdově Kateřině Huberové a její dceři Rozině, manželce Josefa Umlaufa. Ty dům prodaly v uvedeném roce k úpravě na chudobinec-chorobinec města, který zde existoval do roku 1844. Poté se přestěhoval do čp. 53, od roku 1911 patřil nadaci Matice špitálské. Ubytování schvalovalo městské zastupitelstvo, místa byla určena především přestárlým měšťanům a měšťankám. Umísťovali se sem ale především zkrachovalé existence a žebráci obojího pohlaví. Osudy chovanců byly velmi pestré;*

ocitli se zde dva muži, které těžce zranil propadlý strop, když se přestavoval hostinec u města Prahy. Ke známým obyvatelům patřila kolovrátkářka Marie Linderová, švec Renek, krejčí Mrkvička, zelinář Kulhánek, švec Jelínek, pucerka Suchánková, kuchařka Čermáková, písař Fink se ženou, krejčí Janoušek se ženou, květinářka Budková, hlásný Šnajdr nebo slečna Rebeková, přezdívaná stará Rézi z totenkomory (její původní byt kdysi býval úmrlčí komorou – márnici). V roce 1932 zde pobývalo 24 obyvatel, kterým se zdarma poskytovalo ubytování a roční paušál na stravu ve výši 900 Kč. Přispívalo se na ošacení, obuv, palivo a světlo. Hradily se také léčebné výdaje a pohřebné. Vyržování chudobince-chorobince si z městské pokladny na začátku 30. let minulého století každoročně vyžádalo přes čtyřicet tisíc korun.

Jinou historii má budova, postavená na náklady okresního zastupitelstva, otevřená v roce 1857. Sloužila jako nemocnice, pacienty tu ošetřovaly šedé sestry řádu sv. Františka Serafinského. Po výstavbě velké moderní okresní nemocnice (dnes fakultní) v letech 1926 – 1928 se radní usnesli, že ze staré nemocnice udělají okresní chorobinec. Požádali prezidenta T. G. Masaryka, aby ústav mohl nést jeho jméno. Ten souhlasil, takže oficiální název zněl Masarykův okresní chorobinec v Hradci Králové. Ani zde o pacienty nebyla nouze. V nedaleké obci našli na dvoře v kůlně muže, až po uši zahrabaného v peřinách. Byl téměř zázrak, že v tuhé zimě nezmrzl. Jinde objevili ženu, stíženou reumatismem, která se několik roků nemohla hýbat a potřebovala obsluhu. Ležela ve špinavých hadrech v obecní pastoušce na něčem, co se vzdáleně nazývalo postelí. Obec musela přispívat na svého chovance částkou 2,50 Kč denně. Pravidelně sem dojížděl lékař. V ústavu pracovaly tři civilní ošetřovatelky, jedna kuchařka a šest služek.

Každý chovanec dostal při nástupu šatstvo a prádlo na jeden rok. V místnostech bydleli dva až čtyři lidé pohromadě, většinou s celým svým majetkem. Ženy s sebou obvykle přinášely peřiny. V každém poschodí byly dvě koupelny a dokonce moderní technické vymoženosti jako ústřední topení, elektrický mandl či prádelna. Nejmladším chovancem se stal dvacetiletý Karel Nevole z Podmoklan u Chotěboře, nejstarším Jan Brych (93 let) ze Slezského Předměstí a Kateřina Bukovská (80 let) z Malšovic. Za okupace sloužila budova jako druhý rezervní lazaret a později vstoupila do povědomí obyvatel jako stará nemocnice. Zdravotnictví slouží dodnes.“

Správní uspořádání země zaznamenalo změny po revolučním roce 1848, kdy byly české země rozděleny na nové územní správní celky. Součástí reorganizace bylo oddělení soudnictví od správy, tzn., země byla rozdělena na politické okresy. Katastrální obec se stala základní jednotkou nové správy, jejíž obvod tvořil hranici místní nebo politické obce. Vyšší jednotkou bylo okresní hejtmanství, které bylo prvoinstančním úřadem politické správy s všeobecnou působností, nahrazující patrimoniální (vrchnostenskou) správu. Do jeho sféry působnosti patřilo vyhlašování a provádění zákonů v péči o bezpečnost, veřejný pořádek, zdravotnictví, sociální péči, finanční záležitosti atd. Politický okres Hradec Králové zahrnoval soudní okresy Hradec Králové, Nechanice a Hořice. Od roku 1850 patřilo pod politický okres Hradec Králové 83 obcí, z toho pod soudní okres Hradec Králové 52 obcí, Nechanice 27 obcí a Hořice 4 obce (Lenderová, Svatoňová, 1986).

Z toho mála, co bylo výše uvedeno, lze říci, že historie Hradce Králové je pestrá a barvitá. Různými cestami se klikatila a nabalovala na sebe jednotlivé události, které určovaly dějinný vývoj tohoto krásného města až k dnešním dnům.

6. Poskytovatelé sociální péče

Z dnešního pohledu můžeme označit za poskytovatele sociální péče ve sledovaném období církve, spolky (dobročinné a podpůrné) a veřejnou správu. Každý z nich poskytoval sociální pomoc v rámci svého zaměření, účelu a možností.

K tomuto účelu jsem výzkum prováděla ve Státním okresním archivu Hradec Králové (dále jen okresní archiv), kde jsem se zaměřila na jejich vyhledávání.

6.1 Církev

První zmínky o farnosti v Hradci Králové jsou z roku 1086. Roku 1664 bylo založeno hradecké biskupství. Z inventárního soupisu vyplývá, co bylo běžnou agendou a v jakém rozsahu církve vyvíjela svou činnost. Vedla knihy pamětní a instrukcí, snubní protokoly, ohlášky služeb božích a ohlášky snubní, matriční doklady k narozeným, úmrtní doklady, vojenskou duchovní správu, duchovní správu věznic, běžnou korespondenci vikariátu a duchovní správy, školní záležitosti, výroční účty kostelní a nadační, hospodářskou agendu a účetnictví atd. V oblasti chudinských záležitostí vyřizovala žádosti o udělení podpor z nadací a vedla agendu těchto nadací. Jednalo se o nadace:

- Nadace kanovníka P. Čeňka Pražského – na podporu chudému řemeslnickému pomocníkovi
- Nadace P. Jana Teuchla - na podporu pro chudého řemeslnického tovaryše k docílení mistrovského práva

Pro ilustraci uvádím obsah žádosti na podporu z Nadace kanovníka Pražského a Nadace J. Teuchla. V žádosti ze dne 19. ledna 1882 adresované děkanovi, Eduard Riegl žádá o milostivé udělení příspěvku z nadace kanovníka Pražského a zdůvodňuje ji takto: je synem zemřelého Hynka Riegla, který po sobě zanechal vdovu se třemi nezaopatřenými dětmi, která je chudá a opuštěná a nepobírající žádné podpory. Živi jsou pouze z malého ovocného krámku, který je nuzně živí.

E. Rieglovi je 14 roků a je v učení u A. Soukupa mistra prýmkářského, který může osvědčit, že se jedná o chlapce „zachovalých mravů“. V druhé žádosti adresované nejdůstojnější biskupské konsistoři v Hradci Králové prosí Jan Žaba, typograf v biskupské knihtiskárně Hradec Králové o milostivé udělení nadace, založené kanovníkem Teuchlem. Svou žádost dokládá křestním listem, vysvědčením nemajetnosti, vysvědčením zachovalosti, vysvědčením o nabytí průkazu řemeslnické způsobilosti a vysvědčením veledůstojné správy biskupské knihtiskárny, která osvědčuje, že J. Žaba pracuje v závodě 17 let k úplné spokojenosti (SOkA HK, církevní správa, 1).

Kromě žádostí o podpory z nadací a udělování podpor jsem v oblasti chudinských záležitostí neobjevila zmínky o poskytované sociální péči, která určitě existovala, jak se domnívám, jednak ve formě naturálních dávek, ale i duchovní podpory.

6.2 Spolky (dobročinné, podpůrné)

Pod pojmem spolek, spolková činnost se nám vybaví mj. dobročinnost. Stojí-li na jedné straně ti, kteří pomoc potřebují, na druhé pak musí stát ti, kteří ji dovedou zajistit v rámci svých možností. Na Královéhradecku existovaly spolky, které poskytovaly dobročinnou pomoc chudým, nemajetným studentům, hluchoněmým dětem, chudým dětem, atd.

Na základě dochovaných dobročinných a podpůrných spolků zajišťujících dobrovolnou sociální péči uvádím jejich jmenný seznam:

Dobročinný komitét dam Hradec Králové, 1883 – 1942

Krejcarový spolek školy hněvčevské, Hněvčeves, 1905 – 1938

Spolek pro podporu chudých studentů průmyslové školy, Hradec Králové,
1918 - 1950

Spolek pro podporu chudých studujících, Hradec Králové, 1875 – 1949

Spolek (konference) sv. Vincence z Pauly pro dobročinné ošetřování chudých,
Hradec Králové, 1883 – 1930

Odštěpný spolek červeného kříže, Nechanice, 1914 – 1919
Spolek ku stravování chudých dětí, Nechanice, 1893 – 1948
Spolek sv. Vincence z Pauly Pouchov, 1892 – 1917
Spolek pro udržování vesnické letní opatrovny, Praskačka, 1911 – 1914
Krejcarový spolek Třebechovice pod Orebem, 1879 – 1925
Veřejná válečná kuchyně Třebechovice pod Orebem, 1916 – 1920
Podpůrný spolek při Obchodní akademii, Hradec Králové, 1898 – 1951
(SOkA HK, spolky, 2)

Je pravděpodobné, že existovaly další dobročinné a podpůrné spolky, ale písemnosti o nich se nedochovaly. I u některých výše uvedených je znám pouze název, ale písemné materiály chybí. Z těch, u kterých jsou zachovány alespoň torzovité archiválie, uvádím následující.

6.2.1 Dobročinný komitét dam Hradec Králové

Písemnosti, které jsou k dispozici v okresním archivu, jsou pouze nepatrným zlomkem z letité činnosti komitétu. Zachovány zůstaly stanovy z roku 1883, které obsahovaly jmenný seznam členek a dobrodinců, protokoly schůzí z let 1914 – 1942. Snaha o získání prostředků mimo rámec povinných příspěvků, např. z veřejných produkcí, je doložena plakáty dobročinných divadelních představení konajících se v letech 1888 a 1890.

Spolek byl založen 2. května 1883 ustavující schůzí, na které byl zvolen první výbor. Činnost byla zahájena 1. července 1883 po schválení spolkových stanov, jejichž součástí byl i jmenný seznam řádných členek spolku a seznam dobrodinců. Jak vyplývá ze stanov, účelem spolku bylo zcela chudým chovancům diecézního ústavu pro hluchoněmé v Hradci Králové opatřovat oděv, prádlo a jiné dary. Prostředky spolek získával z příspěvků členů a podporovatelů, z dobrovolných darů a odkazů a z výtěžku veřejných produkcí. Bylo otázkou prestiže účastnit se na dobročinnosti ve prospěch strádajících. Do činnosti spolku se zapojovaly všechny manželky či dcery hradeckých podnikatelů, úředníků, učitelů apod. Členství

ve spolku bylo podmíněno přijetím představenstvem komitétu. Do spolku mohly být přijaty i nepnoleté dívky se svolením zákonných zástupců. Spolek při svém vzniku čítal 345 řádných členek a 101 dobrodinců. V roce 1914 to bylo pouze 230 členek.

Ve Zprávě o činnosti spolku ze srpna 1883, tedy v prvním roce činnosti spolku, bylo uvedeno, že výsledkem sbírek konaných v červenci téhož roku bylo vybráno úhrnem 234 zlatých a 30 krejcarů⁴. Z toho 332 řádných členek zaplatilo roční příspěvek po 40 krejcarech, 13 řádných členek uhradilo pololetní příspěvek po 20 krejcarech a dobrodinci darovali 98 zlatých a 90 krejcarů. Vybraná částka byla uložena v královéhradecké spořitelně, protože měla být použita až v příštím školním roce.

Příchodem první světové války byla činnost komitétu utlumena. Poslední valná hromada se konala v roce 1914. Ve válečných letech byl spolek nečinný. V roce 1918 se spolek pokusil o vánoční sbírku. Komentováno to bylo takto: „ *po převratu 1918 zahájena opět sbírka štedrovečerní, ale pro hroznou drahotu i ta nestačila, aby zakoupeno mohlo býti šatstvo, prádlo a obuv pro dívky, jak dle stanov spolkových to býti má*“. Činnost spolku zanikla v roce 1942, což dokládají písemnosti, ale podle spolkového katastru měl spolek zaniknout již v roce 1931 (SOkA HK – DKD, 3).

6.2.2 Krejcarový spolek školy hněvčevské

V okresním archivu se nacházejí protokoly schůzí z let 1905 – 1925, pokladní kniha za roky 1905 – 1938, stanovy z roku 1905 a další písemnosti osvětlující chod spolku.

Dne 12. listopadu 1905 se konala ustavující schůze Krejcarového spolku školy hněvčevské, které se účastnilo 30 občanů. Důvodem založení spolku byla pomoc dětem ze sociálně slabých vrstev, docházejících do hněvčevské školy ze vzdálených míst, aby dostávaly alespoň jedno teplé jídlo denně.

⁴ V letech 1858 – 1892 je zavedena desítková soustava, mincovní jednotkou je 1 zlatý (jedna zlatka), která má 100 krejcarů,

Krejcarovým spolkům se také někdy říkalo polévkové ústavy. Z podpor a dobročinných sbírek se vařily polévky pro potřebné. Vařilo se především v zimních měsících v lednu a únoru.

V prosinci roku 1905 měl Hněvčevský spolek již 164 členů. Ve výboru zasedali zástupci Hněvčevsi a přiškolených obcí (Horní a Dolní Čertůvky, Sovětice a Benátky). Předsedou byl řídící učitel a jednatelem hněvčevský kaplan. S vařením polévek se začalo 11. prosince a vaření trvalo do konce února. Denně se vařilo průměrně 100 porcí, které byly prodávány nejdříve za 4 haléře, později za 6 haléřů. Každoročně se vařily polévky v lednu a únoru až do roku 1918. V následujícím roce nebylo shromážděno potřebné množství prostředků. V období války se zdražily všechny základní životní potřeby, což mělo vliv i na vývoj krejcarového spolku, kdy v roce 1917 stála již jedna porce polévky 24 haléřů. Činnost spolku byla obnovena až v roce 1935. V zimě roku 1938 se vařilo naposledy (SOkA KH – KS, 4).

6.2.3 Spolek pro podporu chudých studujících Hradec Králové

V okresním archivu jsou uloženy protokoly ze schůzí, stanovy, výroční zprávy, pokladní knihy, korespondence, účty, kvitance, pozvánky na zahradní slavnosti, plesy aj. a vlastní tiskoviny. Jedná se o poměrně ucelený obraz fungování spolku.

Spolek vznikl v roce 1875 z iniciativy pedagogů hradeckých středních škol. Jeho cílem bylo podporovat nemajetné studenty hradeckého gymnázia, reálky, učitelského ústavu a od roku 1907 i dívčího lycea. Ze získaných prostředků byly těmto studentům hrazeny náklady na byt, stravu, oblečení, učební pomůcky, zajišťování obědů apod. Prostředky byly získávány jednak z příspěvků, darů a také výtěžků z kulturních akcí pořádaných spolkem.

Ve stanovách spolku ze dne 18. června 1876 bylo uvedeno v paragrafovém znění např.:

§ 1.

Účelem spolku je podpora hodných chudých studujících gymnasia, reálných škol a učitelského ústavu v Hradci Králové.

§ 2.

Studentům se přispívá na byt, stravu nebo oděv, opatřují se jim kondice, zjednávají se školní potřeby a v případech jejich onemocnění se přispívá na hrazení výloh za léčení.

§ 3.

Prostředky jsou získávány z fondu základního, který se založí a vzrůstá 10percentovými podíly ze všech peněžních příjmů, počínaje v to i desetinu úroků plynoucího z fondu, z pravidelných příspěvků členů spolku, z darů peněžitých i jiných (jako jsou např. oděv, knihy, potraviny atd.), ze sbírek žáků, z čistého výtěžku zábav a přednášek pořádaných spolkem.

§ 4.

Spolek má zakládající, dobročinné, přispívající a čestné členy.

§ 5.

Zakládajícím členem spolku je ten, kdo jednou pro vždy položí nejméně 20 zl. ročně buď najednou, nebo ve 4 lhůtách anebo kdo daruje spolku příhodné předměty téže ceny.

§ 6.

Dobročinným členem je ten, kdo se uvolí, že dá chudému studujícímu alespoň jeden oběd denně nebo kdo dá studujícímu byt zdarma po celý rok.

§ 7.

Přispívajícím členem spolku je ten, kdo ročně alespoň dvěma zlatými přispívá.

§ 9.

Všichni členové spolku mají bez rozdílu stejná práva, protože na valné hromadě má každý pouze jeden hlas.

§ 24.

Valná hromada se sejde jedenkrát ročně koncem měsíce října.

Mimořádná i tehdy, když to nutné záležitosti spolku vyžadují nebo když si to absolutní většina výboru přeje.

§ 25.

Valná hromada:

- a) schvaluje sobě předložené účty a celé řízení spolku,
- b) volí výbor a revizory,
- c) má právo měnit stanovy,
- d) usnáší se platně, je-li alespoň přítomno 24 členů,
- e) usnáší se absolutní většinou přítomných.

§ 27.

Proti usnesení valné hromady není o d v o l á n í .

Valná hromada budiž vždy aspoň tři dny před tím i s programem ohlášena c. k. politickému úřadu okresnímu.

§ 28.

Všechny spory, které mezi členy ve věcech spolku vzniknou, řeší smírčí soud, jenž se řídí řádem od valné hromady přijatým.

Ve výroční zprávě spolku k podporování studujících gymnasia, reálných škol a učitelského ústavu v Hradci Králové za školní rok 1877 jsou rozepsány příjmy a výdaje umožňující studium nemajetným žákům.

Do příjmů byly zahrnuty:

- vklady zakládajících a přispívajících členů	812 zl.
- dar Jeho Milosti Biskupské nejdůstojnějšího protektora spolku	100 zl.
- výtěžek z gymnasiálního plesu	321 zl. 96 kr.
- výtěžek z divadelního představení uspořádaného o prázdninách	21 zl.
- dary z rozličných stran	26 zl.
- úroky z fondu rezervního	4 zl. 91 kr.

Výbor se na jedné ze schůzí usnesl, že 10 % z příjmů spolkových bude vloženo do rezervního fondu a zbytek bude rozdělen podle počtu žáků v jednotlivých ústavech. Rozděleno bylo:

- do rezervního fondu	128 zl. 19 kr.
- 44,5 % gymnasium	493 zl. 47 kr.

- 36,5 % reálné školy	405 zl. 04 kr.
- 19 % učitelský ústav	206 zl. 80 kr.

Z přidělených peněz jednotlivým ústavům bylo proplaceno 2 145 obědů po 23 kr. na gymnasiu. Na reálných školách byly zakoupeny kabáty v úhrnné částce 228 zl., školní potřeby ze 45 zl. 53 kr. a 657 obědů po 20 kr. Učitelský ústav vynaložil za oděv chovanců 72 zl. a 45 kr. a 399 obědů po 24 kr.

Spolek měl v té době 160 členů. Z toho 27 zakládajících, 26 dobročinných a 107 přispívajících členů.

Pro ilustraci uvádím výtah ze zprávy výboru spolku za rok 1910, ve které bylo řečeno, že za dobu trvání spolku bylo vydáno k podpoře chudého žactva přes 52 000 K. Reservní fond čítal 10 346 K.

Činnost spolku v roce 1910 zahrnovala příjmy a výdaje v těchto výších:

A. Příjem:

1. Příspěvky členské	K 531,--
2. Příspěvky negratulantů	K 53,--
3. Čistý zisk plesu	K 790,--
4. Dary	K 690,--
5. Na úrocích	K 496,90
6. Zbytek z r. 1909	K 21,45
Celkem	K 2 582,35

B. Vydání:

1. Odměna sluhovi a porta	K 37,21
2. Chudému žáku z nadace Preiterb	K 4,--
3. Příspěvek c. k. gymnasiu	K 850,--
Příspěvek c. k. reálce	K 1 000,--
Příspěvek c. k. ústavu ke vzdělání učitelů	K 500,--

4. Na fond vlád. rady Červenky	K 100,--
5. Přeneseno na rok 1911	K 91,14
Celkem	K 2 582,35

(SOKA HK – SPCHS, 5, 6, 7)

6.2.4 Spolek (konference) sv. Vincence z Pauly pro dobročinné ošetřování chudých, Hradec Králové

Písemnosti uložené v okresním archivu jsou neúplné, chybí některé ročníky účetních knih, protokolů ze schůzí, výroční zprávy.

Spolek byl ustanoven pod patronací královéhradeckého biskupa 8. prosince 1883 a jak už z jeho názvu vyplývá, poskytoval chudým potraviny, ošacení, otop i příležitostnou finanční pomoc. V období první světové války byla činnost rozšířena i o péči o invalidy a pozůstalé po padlých vojácích. Stejnojmenný spolek vznikl na Novém Hradci Králové v roce 1866 a v roce 1892 na Pouchově.

Spolek se hlásil k odkazu sv. Vincence z Pauly, který byl francouzským knězem, zakladatelem kongregace lazaristů, Společnosti dcer křesťanské lásky a jedním ze zakladatelů charity a péče o chudé. Potřeba péče o chudé a nemocné byla obsažena v jeho kázáních. Uvědomoval si, že materiální a duchovní pomoc by měla být organizována a ti, kteří ji poskytují, by se měli domlout a koordinovat svou činnost (Staňková, 2003).

Založení Spolku (konference) sv. Vincence z Pauly bylo na popud francouzského historika, učenice, doktora práv a profesora literatury na pařížské Sorbonně Antoina Fréderica Ozanama (11813-1853). Usiloval o přijetí sociálních reforem v důsledku špatných životních podmínek a bída v dělnických rodinách. Problémem sociálního postavení dělníků se zabýval již od mladých let. Ačkoli jeho prvotní zájem byl zaměřen na dělníky a jejich rodiny, později se rozšířil na pomoc chudým obecně. Za tím účelem byl založen spolek sv. Vincence. Jeho cílem bylo podporovat chudé při dodržování určitých pravidel. Navštěvovali chudé v jejich domovech,

podporovali je almužnami, buď z vlastních prostředků, nebo z peněz od dárců. Činnost spolků (konferencí) se brzy začala šířit i za hranice Francie. Nejprve do Německa a následně do dalších evropských států.

První konference v Čechách vznikla 4. června 1876 při kostele sv. Františka z Assisi, a to poté, kdy řádnou registraci spolku povolily rakouské úřady. Tak jako ve Francii, tak i zde se začalo spolku dařit, vznikaly nové v dalších městech, narůstal počet členů. V časopise *Vincentina* (1949) bylo uvedeno: *„Za třicet let po založení bylo konferencí sv. Vincence v Praze 26 a ještě ve 40 různých venkovských městech. Z celkového počtu 66 konferencí r. 1905 bylo 48 konferencí s jednací řečí českou a 18 konferencí připadalo na zněmčené kraje.“*

Z 35 výroční zprávy spolku sv. Vincenze z Pauly pro dobrovolné ošetřování chudých v království českém za rok 1911 vyplývá, že činnost konference v Hradci Králové zahrnovala ošetření 29 chudých stran, z toho bylo 7 rodin s dětmi a 22 jednotlivců. Rozdávány byly poukázky na potraviny a topivo, pokud bylo potřeba i hotovost. Vydáno bylo úhrnem 1 264 K 80 h. Kromě hmotných almužen, byla velmi vstřícně přijímána i duchovní almužna a to při osobních návštěvách (SOkA HK – SSVP,8,9).

6.2.5 Okresní péče o mládež

Okresní komise pro péči o mládež pracovala na bázi spolkové a poskytovala sociální péči a podporu dětem a dorostu v nouzi. Komise byla založena 10. prosince 1910. Svůj název změnila v roce 1920 na Okresní péči o mládež na základě výnosu Ministerstva sociální péče ze dne 11. září 1920. Ve svých prvopočátcích se snažila zajistit ochranu potřebné mládeži. Pořizovala seznamy osiřelých a opuštěných dětí skrze obecní a školní úřady a sháněla finanční prostředky k jejich podpoře. Jako u spolkové činnosti, tak i tady byly konány různé akce, které zajišťovaly finanční výtěžek např. sbírky, dobročinné bazary, divadelní představení. Snahou bylo získat i dary od zámožných občanů a společností. Vedle těchto nepravidelných darů dostávala komise pravidelné dotace od okresní správní komise a to již od roku 1911.

Ty byly z největší části směřovány k zajištění podpory osiřelých dětí. Kromě příspěvků z vlastních prostředků získávala komise také podpory od domovských obcí, státní sirotčí důchody, sirotčí důchody plynoucí z titulu sociálního pojištění atd.

Po roce 1918 nastal větší rozvoj sociální a zdravotní péče o mládež a to rozšířením poskytovaných služeb. V roce 1921 byla do trvalého pracovního poměru přijata sociální pracovnice, čímž se Hradec Králové zařadil mezi první okresy, které měly kvalifikovanou sociální pracovníci. Dosahovalo se vyššího stupně organizovanosti a systematičnosti v péči o mládež. Ve všech obcích soudního okresu byli ustanoveni dozorcí důvěrníci, kteří pomáhali zjišťovat poměry v rodinách. Každým rokem se rozšiřovaly kompetence a rozsah činností Okresní péče o mládež, čemuž odpovídala i vnitřní organizace a členění úřadu na odbory.

Jednou z prvních významných oblastí působnosti komise se stala péče a ochrana matek a dětí a to zejména těhotných matek a dětí v nejtělejší věku. Odbor byl zřízen v roce 1918 a poskytoval pomoc těhotným a nezaopatřeným matkám po právní stránce v bezplatných poradnách, ale i organizoval a pořádal osvětové akce, zejména jak zajistit péči o kojence. Další činností bylo zajištění a zabezpečení chodu a provozu útulku pro kojence a batolata.

V roce 1924 již Okresní péče o mládež spolupracovala se soudem při péči o poručence nejen po stránce sociální, ale i právní, vykonávala hromadné poručenství, pomáhala při vymáhání výživného na nezletilé děti od nemanželských otců a osob ze zákona povinných a měla dozor nad mladistvými provinilci, jimž se snažila pomoci hlavně po stránce výchovné.

Cílovými skupinami byly děti, normální mládež a mentálně nebo jinak retardovaná (úchylná). Odbor zajišťující agendu dětí a normální mládeže měl na starosti náhradní pěstounskou péči, adopci, pobyty dětí v rodinných koloniích, ozdravnou péči v ozdravovnách a zotavovnách či prázdninových osadách a táborech atd. Umístování dětí v dětském domově, který jim měl být útočištěm, připadalo v úvahu ve chvíli, kdy již vztahy v rodině byly natolik narušené, že by ohrožovaly

bezpečnost a zdravý vývoj dítěte. Náplní speciální sekce pro mládež mentálně nebo jinak retardované bylo zajišťování preventivní a ústavní péče a spolupráce s pedologickým ústavem a sociodiagnostickým ústavem. Dorostový odbor se zaměřoval především na zařazování učňů a studentů po dokončení školy. Tato činnost byla zajišťována poradnami pro dorost. Taktéž do jeho náplně patřil dozor nad uční a studenty ze Slovenska a Podkarpatské Rusi studujícími ve městě a péče o učně a studenty uprchlíky. Stravu a ošacení obstarával sociálně slabým studentům a učňům, v nejnutnějších případech poskytoval i finanční podporu.

Okresní péče o mládež dlouho bojovala s nedostatkem vlastních prostor. To skončilo v roce 1924, kdy došlo k otevření vlastního domu Okresní péče o mládež v Hradci Králové v Kotěrově ulici, čp. 627. Na jeho výstavbě se podílely: město Hradec Králové, které věnovalo pozemek, sama Okresní péče o mládež za finanční podpory státu, okresní správní komise, která poskytla na vnitřní zařízení 100 000 Kč a na stavební výlohy garantovala zápůjčku 200 000 Kč a Ministerstvo sociální péče, které udělilo subvenci 50 000 Kč. Celková částka se vyšplhala na 945 000 Kč. V domě se kromě kanceláří nacházel útulek pro mládež (kompletní byt s jedním pokojem a kuchyní s příslušenstvím), útulek pro batolata o 4 místnostech s kapacitou 20 batolat a 13 nájemních bytů. Mimo vlastních prostor měla Okresní péče o mládež i zařízení pro poskytování potřebné péče, jako byl Siroťčí domov na Slezském Předměstí čp. 112, zřízený v roce 1922 a financovaný z Teubnerovy nadace určené ke zřízení městského sirotčince s umístěním 25 sirotků (Pavlík, 2000).

Ve Státním okresním archivu v Hradci Králové (dále jen SOA) jsem se zaměřila na roky 1914 – 1918 a zjistila jsem, že správní výbor okresní komise pro péči o mládež se scházel v nepravidelných intervalech, nicméně dle potřeby, jak vyplývá ze zápisů z příslušných let. Zápisy z roku 1914 jsou datovány 27. března, 1. května, 29. května, 3. července, 23. října a 4. prosince. Probírány byly záležitosti týkající žádostí o podpory, udílení příspěvků, snižování podpor, žádosti o bezplatné přijetí do ústavu hluchoněmých, do učení, příspěvky na výlet pro chudé žáky, na obstarání knih do knihovny atd. Jednáno bylo o výtěžcích z dobročinných akcí, představení a sbírek. Čteno bylo z přípisů České zemské komise o zvýšení péče o děti v době

války. Správní výbor na svých schůzích projednával a rozhodoval o různých žádostech týkajících se péče o nezletilou mládež s obeznámením se stavu příslušného žadatele a jeho rodinných poměrů.

V roce 1915 se výbor sešel sedmkrát a to ve dnech – 29. ledna, 19. března, 4. června, 5. srpna, 27. srpna, 5. listopadu a 17. prosince. Dne 14. května se uskutečnila valná hromada, která měla 4 bodový program:

1. Zprávy funkcionářů: jednatele, pokladníka, revizorů a poručníka z povolání
2. Doplnovací volby členů výboru
3. Návrh na podporu dětí válkou strádající
4. Volné návrhy

Ze zápisu z valné hromady je patrné, jakým způsobem probíhala. Na začátku předseda uvítal přítomné a jednání zahájil vzpomínkou na zesnulého místopředsedu a zároveň přečetl přípis České zemské komise, která vyslovila soustrast nad úmrtím jejich člena. Jednatelská zpráva byla výborem schválena. Pokladní spolku informovala přítomné o hospodaření a byla čtena pokladniční zpráva, ze které vyplývá, že celkový příjem byl v obnosu 9 407,74 K, vydání 3 172 K a čistého jmění na hotovosti zbývá 6 235,74 K. Ve Výroční zprávě za rok 1914, která byla vydaná tiskem a rozeslána na 220 adres, byl uveden stručný výťah příjmů a výdajů, seznam všech příspěvků a výnosů různých podniků komise a seznam členů, dle výše příspěvků. Revizoři účtů referovali o účtech a navrhli schválení, což se také stalo. Poručník z povolání v obsažené zprávě informoval o všech 17 dětech, jež má úřadem přikázány. Ještě než došlo k doplňovacím volbám výboru, bylo konstatováno, že je potřeba nahradit chybějící členy, kteří se v době válečné na čas nebo trvale ztratili, ať již z důvodu válečné povinnosti, nemoci nebo úmrtí. Za tyto členy je třeba nalézt vhodnou náhradu ze zástupců venkova, živnostenstva, dělnických spolků a org. učitelstva. Rozpoutala se živá diskuze, jejímž výsledkem bylo zvolení nových členů komise.

Dalším bodem jednání byl návrh na podporu dětí strádajících válkou, o kterém referoval správce Pelikán. Uvedl, že na základě usnesení výboru vykonal prostřednictvím kanceláře okr. výboru statistiku ze všech obcí okresu a zjistil, že děti nepoživajících žádné podpory je 513. Konstatoval, že statistika není úplná, neboť

vychází z dat, které obce poslaly. Některé důkladně rozlišovaly skutečnou bídu a potřebu výpomoci, jiné pouze zaslaly seznam dětí, jež se samy přihlásily o podporu. Ale i tyto informace mohly být podkladem k tomu, které děti skutečně pomoc zasluhovaly. Po delším rozhovoru byl učiněn závěr, že je nutno zvolit zvláštní výbor, který by ze zaslaných žádostí vybral děti, které skutečnou pomoc potřebují. Poslední bod zůstal nenaplněn, neboť žádné volné návrhy nebyly uplatněny.

V zápise z valné hromady je uváděna Výroční zpráva za rok 1914. Z ní cituji některé pasáže: *Korporace naše apelovala loňského i letošního roku častěji na porozumění a dobročinnost širší veřejnosti, a proto publikujeme tuto výroční zprávu, abychom před veřejností zúčtovali, s jakým výsledkem potkávaly se akce našeho spolku. Činíme tak formou nejstručnější, dobře vědouce, že není dnes zájmu pro sledování podrobností.*

Doba válečná ukázala oprávněnost spolků pro ochranu dětí a přinesla jim řadu nových problémů z ochranné péče o mládež. Bylo-li nutno za klidných dob vymýšlet zvláštní opatření pro výchovu dětí, což teprve v dobách, kdy z rodin odešlo tolik otců a kdy mysl veřejnosti zaujata jest hrozným světovým zápasem.

*Ku stálým úkolům – jakým jest péče o děti zanedbané a osiřelé – přibyly nové problémy: starost o děti vojínů, o sirotky po vojínech, o děti žebravé a nynějšími poměry zdivočelé a konečně o děti válkou strádající vůbec. Většina těchto úkolů svým rozsahem vymyká se skromným prostředkům našeho spolku. Oficiální válečná péče o děti vojínů, zvláštní zájem veřejnosti o ně a chystané zákony pro opatření sirotek po vojínech z prostředků státu, vykonají v tomto ohledu mnoho a komisi – jež jest svým předsedou zastoupena v pomocném válečném sdružení – zbývají úkoly poradné, náhradní a doplňující. Poměry v některých rodinách se válkou zcela změnily; rodiny jež byly za normálních poměrů bez prostředků, po odchodu otce do války nebo na válečné úkony se poskytovanými podporami zcela zrestaurovaly a naopak celá řada rodin jindy dobře situovaných octla se válkou zcela na mizině. Statistikou, jež komise za pomoci obecních úřadů a správ škol právě vykonala zjištěno, že jest málo rodin vojínů, jež by **prozatím** potřebovaly jakékoliv pomoci komise, za to jest veliké*

množství těch, jež válečnými poměry strádají nepřímo, t. j. nemají výdělků a nepožívají žádné podpory. Takových dětí jest v našem okrese 513. Komise nepovažuje pro tu dobu nic za akutnějšího než vybrati z tohoto množství ty, jež trpí na své výživě a z prostředků spolkových poskytnouti jim podporu na opatření potravin. Vzhledem však ku velikému množství oněch dětí nebude komisi možno poskytnouti podporu, tak vydatnou, aby oněm dětem zcela pomůženo bylo, a proto apeluje komise na veřejnou dobročinnost a na tyto děti zvláště upozorňuje.

Úhrada o způsobu podpory dětí válkou strádajících dána na program valné hromady. Z pravidelné činnosti komise budiž zvlášť vytčeno:

- 1. Komise platí pravidelně měsíční podpory 20 rodinám se 60 dětmi, uděluje okamžité podpory na byt, oděv, vše v úhrnném obnosu asi 900 K.*
- 2. Vydržíje 5 chlapců zdejšího okresu ve „Chlapecké výchovně“ v Hradci Králové⁵ nákladem 1 094 K a na 1 hochu přispívá 70 K do zdejšího ústavu pro chluhoněmé.*
- 3. Vydržíje nákladem 240 K zvláštního poručníka z povolání, který má na starosti 17 dětí.*
- 4. Občasnými podporami podporuje různé instituce humaní.*

*Z větších projektů komise budiž vzpomenuo zřízení **okresní sirotčí kolonie**, malého to sirotčince, v němž by v rámci rodinném vychováno bylo 10 - 12 sirotek z okresu. Na projekt tento střádala komise hlavní své příjmy. Válečnými poměry nastala však v této otázce zcela jiná situace. Sirotek bude po válce tolik, že slabé síly soukromé korporace na jejich opatření nestačí a nutně tu musí jiný činitel – stát -*

⁵ Dne 6.3.1910 byl otevřen ústav pro chlapce s lehkou mentální poruchou a zhoršenou vychovatelností nazvaný Chlapecká výchovna. Ústav byl umístěn v domě čp. 62 na Děkanském náměstí, kde byl původně od roku 1901 chudobinec sv. Josefa a útulek s možností umístění až 60 obyvatel. Chlapecká výchovna měla postupně dvě pomocné třídy, pokračovací školu pro starší chovance, kteří zde mohli získat výuční list v oborech krejčí, obuvník, truhlář a zahradník. V té době to bylo ojedinělé zařízení v celém Rakousku-Uhersku. Do ústavu byly přijímány děti od 8 do 16 let s různými duševními poruchami z celých Čech. Při otevření měl ústav 2 chovance, v září téhož roku již 27. V roce 1911 to bylo 35 chovanců a ústav získal souhlas s navýšením počtu chovanců na 47. V roce 1912 v ústavu pobývalo 50 chovanců. Pedagogický sbor představovali dva učitelé a tři vychovatelé (pěstouni). Do roku 1925 byl ústav pod správou České zemské komise pro ochranu mládeže, která financovala jeho založení v roce 1910. Ta se ho pro nedostatek finančních prostředků rozhodla zavřít. Tomu, že se tak nestalo, zabránil hradecký spolek Chlapecká výchovna, jenž se stal majitelem ústavu. Následujícím rokem přešel pod správu města.

postarati se o náhradní instituci výchovnou. Úkolem komise bude státi na stráži okresních a místních zájmů a zatím odstraňovati závažnější nedostatky.

Rovněž další větší projekt – **zřízení vhodného útulku pro přespolní stud. mládež** pro dobu polední a před odj. vlaků komise zatím odložila na dobu příznivější. K uskutečnění tohoto útulku, jímž má býti odstaněn křiklavý nedostatek v péči o studující mládež se komise jistě vrátí. Zatím podařilo se jí nalézt porozumění v některých samosprávných korporacích pro zmíněný projekt, např. okresní výbor dal do rozpočtu na rok 1915 obnos 600 K na zřízení onoho útulku.

Z institucí komise založených budiž vzpomenu to dobré **prázdninové knihovny** pro mládež, jež v roce 1913 konala dobré služby, v r. 1914 však pro válečné poměry nefungovala. Z těchž příčin neuskutečněna projektová **škola pro matky**.

..... *Příjmy a vydání jev se ve stručném výtahu takto: Celkový příjem činil 9407.74 K, vydání 3172 K, zbývá na hotovosti 6523.74 K. Z větších položek budiž uvedeno: subvence okr. výboru 2000 K, sbírka o Božím těle 246.47 K, čistý výnos biogr. přestavení 437 K, podíl škol v Třebechovicích, Mžanech, Babicích, Kuklenách, Plotištích a na Praž. Předměstí z dět. dne 301.31 K, výtěžek z klavírního večera Mikešovy školy 330 K, výtěžek představení jednoty „Klicpera“ 450 K, podíl Čes. zem. komise 836 K, dar žen. odboru organisace strany svobodomyšlné 50 K, dar paní Hnilíčkové, vdovy po profesoru 50 K.*

Pro toho, kdo by se chtěl o účtech „Okr. Komise“ informovati podotýkáme, že všechny účty za minulé období jsou v sekretariátu okr. výboru uloženy a volnému nahlédnutí k dispozici.

Spolek náš čítal v uplynulém správním roce 115 členů, s korporacemi 137.

..... *Ku konci své zprávy cítíme se povinni vzdáti srdečné díky všem, kteří činnost komise jakýmkoliv způsobem podporovali, zvláště pak těmto váženým korporacím: majit. biografů v Grandohotelu a na Střelnici, jednotě „Klicpera“, Mikešově klavírní*

škole v Praze a její domácí representantce pí Marešové, dorostu „Sokola“ a učitelským sborům zdejších obecných a střed. škol za rozprodávání lístků a konečně redakcím místních časopisů „Kraje“, „Ratibora“, „Obnovy“, „Rozhledů“ a „Osvěty Lidu“, jež všechny podniky komise ochotně podporovaly.

V květnu roku 1915

„VÝBOR“

Pro ilustraci a přehlednost, co se projednávalo na schůzích správního výboru, uvádím příklad jednání ze schůzí konaných dne 4. června a 5. srpna 1915.

Dne 4. června 1915:

Jediným bodem ke schválení byl návrh komitétu, který přednesl jednatel výboru o rozdělení podpor dětem strádajících válečnými poměry. Návrh byl schválen téměř beze změny. Rozděleno bylo 1100 K dle jmenného seznamu. V 61 případech bylo uděleno 10 K, v 8 případech 20 K, 30 K bylo zasláno měšťanské škole chlapecké v Hradci Králové a dětem A. Křízka. Obecná škola chlapecká v Hradci Králové obdržela 70 K. Obecné a měšťanské škole dívčí v Hradci Králové bylo přiděleno každé po 100 K. Schválené podpory byly zaslány poštovními poukázkami příslušným správám škol, a obecním úřadům (v Bříze, Černilově, Kuklenách, Roudničce, Rozbřeřicích, Říbsku, Skalici, Skaličce, Slatině, Stěžerách, Střebši a Třebechovicích).

Dne 5. srpna 1915:

Na začátku schůze proběhlo přivítání přítomných místopředsedou a omluva nepřítomnosti předsedy. Byl přečten a schválen protokol z poslední schůze a projednána byla došlá agenda z podacího protokolu č. 39 - 83.

- Na vědomí bylo vzato uspořádání květinového dne 20. června s výtěžkem 308.25 K a uspořádání školní slavnosti dne 14. července, která Okresní komisi vynesla 101.80 K.

- Přečteno sdělení, ze kterého vyplývá, že Okresní výbor upsal obnos K 2 000 na zřízení jednoho příp. dvou stipendií pro sirotky po padlém českém vojínu příslušejícím do okresu zdejšího (č. 72).
- Žádost Josefa Zilvara o přijetí slabomyslného syna do dětského chorobince (sirotčí rady v Bělči) byla postoupena k doplnění příloh obecnímu úřadu téže obce s dotazem, jakou výši příspěvku je obec ochotna poskytovat na toto dítě.
- Vyhověno podaným žádostem o podporu J. Svatákovi a J. Stejskalové příspěvek ve výši 20 K a dětem R. Škaloudové budou poskytovány potraviny do úhrnného obnosu 20 K a dětem H. Mutzerové budou zakoupeny dva páry botek na zimu.
- Usneseno, že bude napsáno poručníku dětí Škaloudových, aby se o děti postaral ve srozumění s příslušnou domovskou obcí.
- Požádat Českou zemskou komisi o zaslání 25 ks letáků týkajících se péče o kojence a na příští schůzi tuto tematiku podrobněji projednat.
- Jednatel informuje o přípravách ku součinnosti České zemské komise a jejích odborů s dobročinnými pomocnými spolky ozbrojené moci (Stříbrným a Červeným křížem, vdovským a sirotčím fondem atd.). Dále připomíná, že po úmrtí p. Vinaře byla zřízena nadace ve prospěch sirotků po padlém českém vojínu z okresu Královéhradeckého. Zároveň uvádí, že medic. rada Dr. Batěk se vzdal lékařského služného ve prospěch zdejší výchovně, což ročně činí 600 K.

Tímto posledním bodem byla schůze ukončena.

V dalších letech, tj. v roce 1916 se komise sešla sedmkrát a to 28. ledna, 31. března, 2. června, 28. července, 22. září, 17. listopadu a 12. prosince. Valná hromada byla svolána na 2. června. V tomto roce komise projednala 22 žádostí o podporu, z nichž pouze jedna byla zamítnuta, jedna byla postoupena k vyřízení okresní úřadovně válečné. Byl projednán návrh jednatele, aby se konaly občasně prohlídky bytů dětí, které mají v evidenci a poskytují jim podporu. Návrh byl přijat s odkazem, že o učiněných pozorování budou podávány zprávy, což bylo učiněno. Správní výbor schválil dvě žádosti o umístění chlapců v chlapecké výchovně s určením ročních příspěvků. Preposílány byly žádosti obsahově patřící České

zemské komisi. Správní výbor vzal na vědomí poděkování za udělení podpory od dvou žadatelů. Bylo vzato na vědomí rozhodnutí správní komise o udělení zápůjčky na zřízení okresní kolonie sirotčí. V roce 1916 byl uspořádán klavírní a písňový koncert, květinový den, představení „Strakonický dudák“ a prodej darovaných uměleckých pohlednic nakladatelstvím „Minervou“ v Praze. Celkový výtěžek z těchto akcí byl 1361.41 K. Zároveň byla uskutečněna výstava péče o kojence s přednáškou na toto téma. Do knihovny a škol byly zakoupeny brožury „Prázdninové družiny“. Jednatel podal zprávu o zřízení fondů pro okresní sirotčí kolonii, pro okresní studentský útulek a pro sirotky po padlých vojínech (fond místodržitele rady Smutného). Navržena byla změna stanov, která se s návrhy, dodatky a příslušnými odůvodněními doporučí České zemské komisi.

V roce 1917 se komise sešla šestkrát, dne 16. února, 30. března, 20. dubna, 21. července, 30. října a 20. prosince. Valná hromada byla svolána na den 1. června. V roce 1918 měla komise šest sezení ve dnech 10. dubna, 12. července, 18. července, 30. července, 11. září a 21. prosince. Valná hromada se sešla 12. července.

Na všech valných hromadách byla zhodnocena činnost spolku jako podpůrná konaná tam, kde oficiální místa nekonají nebo konají nedostatečně. Zejména se jednalo o podporu hmotnou - udílením měsíčních a mimořádných podpor, peněžitými či naturálními příspěvky, např. obuv, ošacení. Spolek podporoval potřebné rodiny, vykonával dozor nad sirotky podporované ze zemského fondu sirotčího. Kromě podpůrné činnosti vymáhala okresní komise u domovských obcí a jiných korporací podpory dětem, podávala návrhy na podpory z vdovského a sirotčího fondu, poskytovala informace České zemské komisi pro udělení podpor, zejména sirotkům po padlých vojínech. Spolupůsobila při zřizování prázdninových žákovských družin v Hradci Králové a ve čtyřech největších okolních obcích (Pražské Předměstí, Nový Hradec Králové, Malšovice a Kukleny). Pořádala různé dobročinné a osvětové akce, sbírky, koncerty, zajišťovala bezplatnou poradenskou činnost pro matky, jakým způsobem vyživovat a ošetřovat své kojence a batolata. Komise zahájila činnost pro zřízení odboru pro ochranu matek a kojenců a vytvářela

statistiku toulavých dětí ve zdejší okrese. Fondů zřízených při Okresní komisi již bylo v roce 1918 šest s těmito prostředky:

- fond okr. starosty a přísl. poslance H. Srdínka,	K 10366.11
- fond okres. výboru na zřízení student. útulku	K 1219.86
- fond na zřízení stipendia pro sirotky po padlých vojínech	K 1549.13
- fond p. místodrž. rady Smutného	K 33600.47
- fond na zřízení okres. kolonie sirotčí	K 2589.21
- fond manželů Julia a August Pokorných	K 600.00
Celkem	K 49924.78

(SOKA HK – OPM, 11, 12)

Jak z výše uvedeného vyplývá, komise se svou činností snažila o maximální pomoc v rámci svých možností v péči o děti a mládež. Primárně se jednalo o pomoc finanční formou podpor, příspěvků, naturálií, ale i bezplatnou formou poradenskou.

6.3 Město Hradec Králové

V okresním archivu je uložen archiv města Hradec Králové, který je velmi obsáhlý a nacházejí se zde archiválie již od roku 1225. Pro sledované období jsem se zaměřila na archiválie uložené pod spisovou skupinou označenou – záležitosti týkající se chudinství a nemocnic, žádosti o podpory, vymáhání léčebných a pohřebních výloh v letech 1872 – 1899 a chudinství, dobročinné ústavy, nemocnice, nemocenské pokladny, sirotčí záležitosti v letech 1900 – 1918. Zároveň se k tématu práce vztahovaly i Protokoly schůzí chudinského odboru, Hlavní účetní knihy fondu chudinského, Hlavní účetní knihy podpor, sirotčí záležitosti, Hlavní účetní knihy chorobince, Hlavní účetní knihy o jmění matice chudých a rozličných nadací pro chudé.

6.3.1 Žádosti o podpory

Žádosti o podpory a příspěvky uchazečů byly adresované městské radě, která na svých schůzích rozhodovala o vyhovění či zamítnutí na základě odůvodněné žádosti. Městská rada rozhodovala o přiznání měsíční chudinské podpory, zvýšení stávající, určení mimořádné podpory, žádosti o místo, přidělení obecního bytu, příspěvku na šaty a obuv, přidělení špitálské porce, udělení podpory pro studia, udělení podpory na vyučení, příspěvku na pohřeb, příspěvku na léčení, žádosti o umístění do chorobince, podpora z chudinské pokladny. Potřebné informace o majetkových poměrech, osobách samotných si nechávala zjistit od policejního úřadu. Po schválení podpory bylo důchodenskému úřadu zasláno oznámení o udělení podpory s žádostí o výplatu. Zároveň bylo toto oznámení doručeno i „městskému fysiku“ k doplnění seznamu chudých města Hradce Králové.

Z archiválií roku 1905 vyplývá, že z 12 dochovaných žádostí bylo 10ti vyhověno (měsíční podpora, zvýšení podpory, podpora na studia, podpora z chudinské pokladny, podpora na vyučení) a ve 2 případech byly žádosti zamítnuty. R. Dušek žádal o zajištění lehké práce z důvodu nemoci a ošacení pro děti. Žádost byla zamítnuta z důvodu, že pobírá podporu a bydlí v obecním domě, ve kterém má byt zdarma. Poměry o jeho majetkových a sociálních poměrech (výše činže, výdělek s manželkou, počet a věk dětí) byly předloženy městské radě, na základě jejich žádosti, policejním komisařem, který je informoval, že R. Dušek nemá výdělek a pobírá podporu 6 K měsíčně. Manželka je metařkou s příjmem 1 K denně a mají tři děti ve věku 11, 14 a 18 roků. V druhém případě J. Reisninger podal žádost o přidělení práce. Bylo mu sděleno, že je vše obsazeno a z tohoto důvodu nemůže být jeho žádosti vyhověno (SOkA HK – AM, 13).

Při studování žádostí o podpory v jednotlivých letech se ukázalo, že někteří lidé žádali o podporu několikrát do roka případně každý rok. K doložení svých tvrzení uvádím dva příklady:

J. Matějček žádal 10. září 1909 o podporu pro studium na univerzitě pražské s tím, že nemá žádného majetku, nepobírá žádného stipendia a prospěch na studiích má

velmi dobrý. Otec jeho jest řemeslníkem ze svého výdělků sotva užíví rodinu. Dle usnesení městské rady ze dne 13. září 1909 byla J. Matějčíkovi přidělena mimořádná podpora ve výši K 100, která byla vyplacena z pokladny ústavu chudých. Dne 2. dubna 1912 žádal J. Matějčík opět o podporu pro studium. Usnesením městské rady ze dne 9. dubna 1912 bylo žádosti vyhověno a vyplaceno bylo K 50. Další žádosti ze dne 19. září a 11. prosince 1912 byly zamítnuty (SOkA HK – AM, 14).

A. Kafka žádal 22. listopadu 1905 o chudinskou podporu, žádosti bylo vyhověno a po dobu jednoho roku, tj. od 1. ledna **1906** do 31. prosince 1906 mu byla vyplácena podpora ve výši K 4 měsíčně tj. K 48 (SOkA HK – AM, 13).

V roce 1907 a 1908 byla podpora zvýšena na K 5 měsíčně, tj. K 60 ročně (SOkA HK – AM, 15, 16).

Žádosti o podporu na zaplacení dlužné činže ze dne 4. března **1910** bylo vyhověno dne 7. března 1910. Naopak žádost o mimořádnou podporu podaná 20. října 1910 byla zamítnuta.

Žádosti ze dne 7. března **1911** o mimořádnou podporu bylo dne 13. března 1911 usnesením městské rady vyhověno a udělena byla ve výši K 20. Vyhověno bylo i žádosti ze dne 18. srpna 1911, ve které A. Kafka žádal o zvýšení chudinské podpory z 5 na 8 korun.

V roce 1912 žádal A. Kafka o podporu třikrát a to 20. března o podporu na zaplacení lékaře a léků ve výši 21,85 K. Žádost byla kladně vyřízena. Další žádost, které bylo vyhověno dne 10. června, se týkala mimořádné podpory ve výši K 20. Dne 1. října byla podána žádost o zvýšení podpory z 8 na 10 korun, které bylo vyhověno usnesením městské rady ze dne 7. října 1912 (SOkA HK – AM, 14).

V roce 1913 podal A. Kafka tyto žádosti:

dne 15. ledna žádost o mimořádnou podporu, udělena ve výši K 40 dne 20. ledna, dne 29. dubna další žádost o mimořádnou podporu, udělena ve výši K 10 dne 13. května,

dne 13. července žádost o zvýšení chudinské podpory z 10 na 14 korun, vyhověno bylo 21. července,

dne 28. srpna žádost o podporu na proplacení slatinných koupelí, vyhověno a schváleno 10 dalších koupelí v lázních, účet za 20 koupelí ve výši K 60,

dne 4. listopadu další žádost o zvýšení chudinské podpory, schváleno dne 10. listopadu, podpora zvýšena z 14 na 16 korun.

V roce 1915 byly podány žádosti ve dnech:

30. prosince 2014 žádost o mimořádnou podporu na nájem a potraviny (mléko a brambory), zamítnuto dne 13. ledna z důvodu již vyplácené podpory ve výši K 24

19. února žádost o zvýšení podpory byla dne 6. března zamítnuta,

7. dubna žádost o zvýšení podpory, vyhověno, podpora zvýšena z 24 na 26 korun,

7. května další žádost o zvýšení podpory, zamítnuto z důvodu, že podpora byla zvýšena v dubnu,

16. června další žádost o zvýšení podpory, opět zamítnuta dne 17. července,

10. září žádost o mimořádnou podporu, 13. září zamítnuto (SOkA HK – AM, 17).

V roce 1916 žádal A. Kafka chudinský odbor o tyto podpory:

dne 9. ledna žádost o ponechání podpory, žádost se nedoporučuje k vyřízení, vzhledem k tomu, že žadatel požívá porce v chudobinci,

dne 3. února žádost o zvýšení podpory nebo okamžitou podporu, zamítnuto,

dne 1. dubna žádost o podporu pro svou ženu, chudinský odbor navrhuje vyhovět a od 1. dubna vyplácet K 6 a umístit oba do chudobince, mají-li měšťanské právo,

dne 22. srpna žádost o udělení stálé mimořádné podpory, vyhověno zvýšení dosavadní podpory na K 10 od 1. září,

dne 26. září žádost o mimořádnou podporu na obuv – schválena mimořádná podpora ve výši K 10, v další žádosti požaduje, aby mu za obědy z obecní kuchyně byla vyplacena náhrada v penězích, vyřízeno (není uvedeno, jak je vyřízeno), žádost za požitek z nadace A. Kemlinka bylo nutno zjistit v nadačních podmínkách, zda je možné udělit požitek pouze jedné osobě, zjištěno, že nadace musí být rozdělena mezi 12 chudých bydlících v chudobinci, z tohoto důvodu nebylo nevyhověno,

dne 17. prosince žádost o zvýšení podpory pro svoji manželku Josefu a za příspěvek za dopravu darovaného roští, zamítnuto, (SOkA HK – AM, 18).

V roce 1917 rozhodoval chudinský odbor o žádostech A. Kafky o podpory v těchto dnech:

10. ledna žádost na slevení zálohy K 10 na účet jeho porce špitálské mu poskytnuté, nevyhověno,

1. února žádost o udělení příspěvku na obuv a zvýšení chudinské podpory jeho manželce – zamítnuto,

21. března žádost na zvýšení podpory pro sebe a svoji ženu, zamítnuto,

25. května žádost o zvýšení z mimořádného příspěvku, zamítnuto,

13. července žádost na zvýšení měsíční podpory pro sebe a svou manželku Josefu, poskytnuta mimořádná podpora K 10,

7. září žádost o zvýšení chudinské podpory pro svoji manželku, zamítnuto,

27. září opět žádost o nějakou podporu, místo 1 m³ dříví vyplatit K 20,

30. listopadu žádost o mimořádný příspěvek, návrh na mimořádnou podporu ve výši 20 K (není uvedeno, zda byl návrh přijat či zamítnut), (SOkA HK – AM, 18).

V roce 1918 podal A. Kafka žádosti o tyto podpory:

dne 11. ledna žádost o mimořádnou podporu na obuv pro sebe a manželku, pořídit oběma boty,

dne 28. ledna žádost za přiděl uhlí a dříví, žádosti vyhovět jen v tom případě, že žadatel nedostal dříví o Vánocích (výsledek zjištění zapsán nebyl),

dne 26. března žádost o mimořádný příspěvek na přestěhování do chudobince, vyplacena již dříve částka 20 K, čímž byla žádost vyřízena, opětovná žádost za udělení nějakého topiva, bezpředmětné, bylo již vyřízeno (je pravděpodobné, že o Vánocích žadatel topivo obdržel),

dne 13. dubna žádost o udělení obleku pro sebe a prádla pro svoji ženu, odloženo

dne 2. srpna žádost o mimořádnou podporu na opravu obuvi pro sebe a manželku, opravit na účet obce,

dne 27. září žádost o zvýšení chudinské podpory pro manželku Josefu, zamítnuto (SOkA HK – AM, 18).

Z výše uvedeného vyplývá, že podávání žádostí o podpory bylo pro některé žadatele zcela běžnou, možná lze i říci existenční záležitostí. Neodradilo je zamítání. Naopak zkoušeli to znovu a znovu. Je asi pochopitelné, že ve své životní situaci se obraceli tam, kde jim již bylo jednou či několikrát vyhověno.

6.3.2 Knihy podpor

V hlavních účetních knihách podpor v jednotlivých letech je uveden jmenný seznam těch, kteří pobírali chudinskou podporu. Jsou tam zapsány měsíční částky a celková roční výplata. U příjemce podpory bylo uvedeno bydliště, schválená měsíční částka s výplatou od – do, číslo poukazu ze dne, případné zvýšení měsíční částky opět s uvedením čísla poukazu ze dne nebo naopak zastavení výplaty ode dne a vypsán důvod. Tím bylo nejčastěji úmrtí. I z těchto knih lze vysledovat, že někteří, pokud se již dostali do systému, tak se z něho nedokázali vymanit a byli závislí na měsíčních podporách celé roky. Zároveň se z knih dovídáme, že větší skupinu příjemců podpor tvořily ženy. Zaměřila jsem se na rok 1893, 1899, 1902 – 1908. Tyto skutečnosti dokládám v tabulce č. 1, kde uvádím náhodný výběr příjemců podpor pod příjmením začínajícím na S. Roky 1893 a 1899 v tabulce neuvádím z důvodu, že knihy podpor z let 1894 – 1898 a 1900 – 1901 nebyly předmětem mého bádání a byla by narušena časová posloupnost. Ve třech případech a to u Soukupové J., Suchánkové M. a Svobodové Ant. byla vyplacena podpora v roce 1893 v roce 1899, již nikoliv. V knize podpor z roku 1902 jsou tyto ženy opět uvedeny. Pokud si žadatelé požádali o zvýšení podpory a byla jim přidělena, tak i během roku se podpora navyšovala a tato skutečnost byla zaznamenána do účetní knihy podpor. (SOkA HK – AM, 19, 20, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 25).

Tabulka č. 1 - Příjemci podpor

	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908
Sladomelová F.		36	36	36	56	60	60
Sladomelovi V., M.	39	50	60	60	60	60	60
Slezák F.		47				58	72
Slaninová M.						12	48
Soukupová J.	60	60	60	96	96	108	120
Střížek A.	60	96	96	96	96	145,6	122
Suchánková M.,	120	120	120	120	120	120	120
Svobodová Aloisie		54	72	72	72	96	96
Svobodová Anna	48	48	48	48	66	90	96
Svobodová Ant.	96	96	96	96	96	96	96
Svobodová F.			48	72	72	72	72
Schönflugová A.						48	54
Scheverbartová A.				96	96	96	96

* údaje v korunách

Zdroj: Vlastní zpracování z archiválií SOKA - HK

Dalším zjištěním, ačkoliv nijak překvapivým, bylo vyhodnocení příjemců podpor z demografického hlediska. Podpory pobírali muži, ženy, manželské páry a děti prostřednictvím svých opatrovníků. V knize podpor jsou uvedena příjmení dětí bytem u příslušných opatrovníků. Žen byla převaha oproti mužům. Za velice spekulativní bych považovala z jakého důvodu tomu tak bylo. Mohla bych použít obecné teze, ze kterých lze vycházet, ale v tomto konkrétním případě by se jednalo o vytvoření závěru, který není podložen fakty. Informace zjištěné z účetních knih podpor příslušných roků jsou uvedeny v tabulce č. 2. Jedná se o náhodně vybraný vzorek sloužící k ilustraci popsaného. (SOKA HK – AM, 19, 20, 15, 16, 21, 22, 23, 24, 25).

Tabulka č. 2 - Celkový počet příjemců podpor

	1893	1899	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908
Příjemci podpor (celkový počet)	111	79	163	180	187	213	204	215	213
z toho muži	25	26	47	59	52	49	51	51	51
ženy	86	52	111	115	129	140	144	159	152
manželé	-	1	3	4	2	6	5	2	7
děti	-	-	2	2	4	4	4	3	3

Zdroj: Vlastní zpracování z archiválií SOKA - HK

6.3.3 Účetní knihy

Nejenom ve složkách jednotlivých žadatelů o podporu a knihách podpor, ve kterých jsou uvedena jména a případné osudy jednotlivců nebo jejich rodin vytvářejících obraz o těch, u kterých měla bída dveře otevřené a propadli sítem potřebnosti, ale i účetní knihy fondu chudinského leccos prozrazují. Z účetních knih se nedozvíme, co zapříčinilo jejich situaci, kde byl prvopočátek jejich strádání, ale dozvíme se, kolik prostředků bylo vynakládáno k tomu, aby se alespoň částečně zmírnila tíživá situace jedné skupiny lidí. I pod čísly se skrývá mnohé. Hlavní účetní knihy chudinského fondu shrnují příjmy a výdaje rok za rokem. Příjmy do chudinského fondu tvořily úroky z jistin ve fondech veřejných, úroky z jistin uložených u soukromníků a ve spořitelně královéhradecké, nadační příspěvky, dary úmrtní a jiné, výtěžek z obecní zastavárny, poplatky za upouštění od hypotéky, pokuty od c. k. krajského soudu, okresního soudu, okresního hejtmanství, policejní pokuty a poplatky (např. za udělení práva měšťanského) a jiné různé příjmy (např. za prodané vánoční stromky, poplatky z plesů, 1 % z tržní ceny domu při prodeji atd). Do výdajů byly zahrnuty řádné a mimořádné podpory chudým, různé příspěvky chudým (např. na stravu, oděv, byt), výdaje za léky a víno, za lázně, pohřební výlohy, za 50 m dříví s dovozem, za uhlí s dovozem, výdaje pro sirotčinec, chudobinec.

Tabulka č. 3 Výdaje z fondu chudinského

Rok	Řádná podpora chudým	Mimoř. podpora chudým	Různé příspěvky chudým	Za léky a víno	Za Lázně	Výlohy pohřební	Za dříví s dovoz.
1880	1370	-	-	80	-	43	-
1890	1584	416	97	354	-	30	-
1901	10 229	341	790	1054	-	55	-
1902	11026	794	839	1381	156	66	394
1904	12783	1390	119	1669	182	179	450
1906	15572	802	1105	2099	255	241	460
1907	17032	848	1081	1904	294	268	410
1908	17152	610	1099	3143	437	182	560
1910	18315	2069	1603	2588	254	104	522
1911	19419	627	1927	2984	295	343	447
1912	20497	627	1816	2102	248	305	540
1913	20924	1044	1926	2463	203	132	585
1914	21790	625	1782	1378	127	217	762
1915	22325	280	916	953	160	97	793
1916	22342	351	1085	846	110	183	1282
1917	22720	862	5348	931	98	319	3223
1918	22500	550	5000	1000	150	300	2550

* rok 1880 – 1892 údaje ve zlatých, rok 1901 – 1918 údaje v korunách

Zdroj: Vlastní zpracování z archiválií SOKA - HK

V tabulce č. 3 jsou uvedeny výdaje z chudinského fondu v jednotlivých letech, kde není časová posloupnost, ale pro představu o tom, jaké prostředky byly

vynakládány, se domnívám, že jsou dostačující. Z údajů uvedených v tabulce je patrné, že se postupně každý rok částka k výplatě řádné podpory chudým zvyšovala. Válečná doba neznamenala externí nárůst podpor, ač by se to nabízelo. Z tabulky č. 2 je zřejmé, že nedocházelo k velkému nárůstu počtu příjemců podpor, ale zvyšovaly se částky měsíčních podpor (SOkA HK – AM, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39).

6.3.4 Protokoly schůzí chudinského odboru

Aby mohly být údaje zapsány v účetních knihách, knihách podpor, musely být nejprve schváleny městskou radou, která je projednávala na svých schůzích. Městská rada se scházela dle potřeby jednou nebo dvakrát do měsíce. Pevně stanovená data nebyla. Stejným způsobem se scházeli členové chudinského odboru. Kupříkladu v roce 1915 se sešli třináctkrát ve dnech: 13. ledna, 17. února, 6. března, 14. dubna, 5. května, 5. června, 23. června, 12. července 1. září, 21. října, 16. listopadu, 2. prosince a 16. prosince. V roce 1917 to již bylo sedmnáctkrát (10. ledna, 1. února, 20. února 6. března, 21. března, 17. dubna, 4. května, 25. května, 19. června, 13. července, 3. srpna, 7. září, 27. září, 31. října, 16. listopadu, 7. prosince.).

Nahlédnutím do zápisů a protokolů městské rady si lze udělat určitý obrázek o jejich činnosti. Uvádím pár příkladů. Z protokolu městské rady ze dne 17. května 1886 vyplývá, že jednala ve věcech, např. domovní příslušnosti p. Hrušky, kterou nebylo možné uznat i přesto, že p. Hruška dokládá, že byl v roce 1880 zapsán v seznamu zdejších příslušníků. Naopak bylo řečeno, že v té době nebyl uznán zdejším příslušníkem. Projednávala se žádost o podporu J. Svobody a J. Šáry. V obou případech bylo vyhověno. Řešila se pojistná smlouva na pojištění obecních budov, smlouva školská předložená generální představenou Kongregace školských sester. Zemská školní rada podala osnovu smlouvy o převzetí reálných škol do státní správy, dle návodu bylo vyhověno. P. Stehlík žádal o místo inženýra. Byl přijat. A. Halík si stěžoval na vniknutí vody do sklepa, kde měl uložený led. Měla být vyšetřena škoda a připsána k účtu za čerpání vody. Informace okresního hejtmanství o „vyhasnutí epidemie neštovic“ v obcích Pileticích, Pouchov a Nový Hradec byla

městskou radou vzata na vědomí. Manželé Uhlířovi žádali o povolení k výstavbě prvního patra, záležitost musel prověřit znalec. A. Dvořáček se dožadoval vyšetření a odvolání lživé zprávy, kterou vydal tamější list. Vyšetřením této věci byl pověřen policejní referent a o výsledku měl informovat A. Dvořáčka. Městská rada projednávala na svých schůzích různorodé záležitosti, týkající se běžného chodu města (SOkA HK – AM, 40, 41).

Na programu schůze chudinského odboru (zabýval se již pouze chudinskými záležitostmi) dne 13. ledna 1915 bylo pouze schválení či zamítnutí podaných žádostí o podporu. Projednávalo se sedmnáct žádostí, z toho devíti bylo vyhověno, šest jich bylo zamítnuto a dvě byly odročeny.

Na schůzi dne 14. dubna 1915 byl podán mj. návrh na prohlídku městského chudobince, aby se zjistil technický stav budovy a tamních bytů. Prohlídka se konala 16. dubna 1915 za přítomnosti čtyř členů odboru a zapisovatele. Konstatováno bylo, že fasáda domu je zchátralá, kamenný práh u domovních dveří hodně vyšlapaný. Střecha potřebuje opravu. Uvolněné tašky popadaly do střešních žlabů a nutno je odstranit. Další závadou bylo, že kanály na dvoře a výlevky u vodovodů nemají hermetické uzávěry, které by zabraňovaly úniku zápachu z kanálu do dvora a do chodeb. V bytech č. 1, 2, 5, 10, 11, 14 a 15 nepřiléhaly dobře dveře a okna. Okna v bytech by měla mít špehýrky, aby se mohlo řádně větrat. Okno na schodišti by také potřebovalo opravu. Drobné opravy jsou potřeba udělat v bytě č. 4 a 10. Téměř ve všech bytech byl pořádek a čistota. Tou vynikal byt č. 11, naopak poněkud zanedbaný byl byt č. 14. Na půdě se nacházelo mnoho věcí, které tam vůbec neměly být a měly by být odstraněny. Přítomným členům odboru bylo velice trapně ze situace obyvatelky přízemní místnosti č. 8, kterou byla těžce nemocná stařena K. Mullerová. Hygiena nebyla prováděna v dostatečné míře a zápach, který se linul nevětranou místností, byl nepříjemný. Z tohoto důvodu by se mělo více větrat a používat dezinfekčních prostředků. I v bytech by se měl nábytek a nářadí občas důkladně vydezinfikovat. Předcházet by se tomu dalo, kdyby byl do všech místností pořízen jednoduchý praktický nábytek patřící k inventáři ústavu. Uvažovat by se mělo i o zavedení elektrického světla na chodby a do bytů. V den návštěvy bylo

v chudobinci ubytováno 21 osob. Na schůzi chudinského odboru dne 23. června 1915 bylo rozhodnuto, aby byly provedeny nejnnutnější opravy v budově chudobince tak, jak byly navrhovány při návštěvě v dubnu. Jednalo se zejména o úpravu fasády, zřízení kanálových uzávěrek, předláždění dvorku a dlouhé chodby v přízemí, vybílání veškerých místností a chodeb. Výměna oken, řádná oprava zdí by byla finančně značně náročná a mohla by být provedena pouze tehdy, pokud by budova byla prázdná, ale i tak odbor uznává, že by po takové úpravě budova byla stále provizoriem a z dlouhodobého pohledu se za chudobinec nehodí. Má malý dvorek, je bez dřevníků, spižírny, sklepa a zahrádky. Odbor navrhl městské radě, aby podle možnosti uspíšila projednávání stavby chudobince, případně i chudobince a zřídila ústav, který by vyhovoval požadavkům nynější doby. Na schůzi 1. září 1915 bylo mj. vzato na vědomí, že byly provedeny opravy v chudobinci a zároveň podán návrh na zvýšení podpory o 20 h denně lidem umístěným v chudobinci z důvodu neobyčejně nepříznivým „drahotným“ poměrům. Návrh byl předložen městské radě.

Chudinský odbor dne 26. listopadu 1914 schválil návrh prof. Hniličky o ustanovení sirotčí rady a bezodkladné spolupráce s okresní komisí. Do úkolů obecné sirotčí rady patřilo vedení seznamu o nezletilých podléhajících soudnímu opatrovnickví a těch, kteří měli poručníky. Zároveň byl veden i seznam poručníků. Každé ustanovení poručníctví mělo být soudem oznámeno sirotčí radě. Rada měla poručníky kontrolovat, aby nezanedbávali svoje povinnosti. V případě, že rada zjistila např. týrání dětí, podvýživu nebo posílání dětí za prací či jiné zanedbání poručíkových povinností, tak o této skutečnosti informovala soud. To se týkalo i rodičů, kteří s dětmi špatně zacházeli nebo je na jejich právech krátili. Rada taktéž dohlížela, aby majetek poručenců byl řádně a poctivě poručníky spravován. V opačném případě měla být tato záležitost oznámena poručenskému soudu. Soud měl být informován o tom, že poručník, spoluporučník nebo opatrovník zemřel nebo se z obce vystěhoval. Návrhy na ustanovení poručníků a opatrovníků měly být co nejsvědomitější. Mělo se jednat o muže poctivé, nejlépe pokud nezletilé znali, nejdříve mělo být poručníctví svěřeno dědovi ze strany otce, poté matky, pak babičce ze strany otce a nakonec nejbližšímu příbuznému mužského pohlaví. Poručníctví nemohli vykonávat duchovní, vojáci ve službě, veřejní úředníci, ti, jimž je 60 roků

anebo ti, kteří pečují o pět dětí nebo vnuků či ti, kteří spravují jedno obtížné nebo tři menší poručenství. Sirotčí rada dohlížela na sirotky, aby byli řádně oblečeni do školy, měli školní pomůcky a byli dobře živeni. Tam, kde nebyly sirotčince, byli sirotci umísťováni do vybraných, spořádaných a vážených rodin. U nemanželských dětí rady dbaly na to, aby se jejich otec na výživě a vychování podílel, pokud byl znám. Tyto informace byly poskytovány soudu k dalšímu řízení. Dále členové rady byli oprávněni navštěvovat domácnosti poručníků, opatrovníků a pěstounů a zjišťovat jejich poměry a vyžadovat si od nich zprávy. Sirotčí rady byly pojítkem mezi poručníky a úřady a vykonávaly osvětu v sirotčích záležitostech mezi obyvatelstvem. Byly sociálně politickým zřízením, jehož prestiž závisela na vážnosti, které v této otázce mezi obyvatelstvem bylo. Proto členové obecní sirotčí rady vykonávali svůj úřad tak, aby nezavdali příčinu ke stížnostem, tzn., že neobtěžovali zbytečně poručníky, opatrovníky kontrolami. Pokud ovšem zjistili, že došlo k nepravostem, s rozhodností zakročili. Uvádím sedmibodový jednací řád obecní sirotčí rady:

- 1) *Každé obecní zastupitelstvo volí ze svého středu dle počtu obyvatelstva potřebný počet sirotčích radních, nejméně tři a jednoho neb dva náhradníky. Místní duchovní správce a správce školy jsou již mocí svého úřadu členy obecní sirotčí rady. Dočasný starosta obce neb jeho náměstek jest předsedou sirotčí rady. Tato volí se na celé období, pro které obecní zastupitelstvo jest zvoleno.*
- 2) *Hned po vykonané volbě oznámí předseda poručenskému soudu všechny členy, tedy i duchovní a správce školy a později oznámí každou změnu ve složení obecní sirotčí rady.*
- 3) *Obecní rada volí ze svého středu jednatele, který bude míti na starosti hlavně písemná provádění její usnesení.*
- 4) *Obecní sirotčí rada rozdělí poručence a opatrovance mezi své členy tak, aby každý z nich hlavně určité svěřence měl na starosti. Avšak každý člen obecní sirotčí rady jest povinen přijímati žádosti a stížnosti obyvatelstva ohledně všech svěřenců třeba jemu zvlášť přikázání nebyli.*
- 5) *Sirotčí rada schází se nejméně jednou za měsíc, každý ze členů podává zde zprávu o svých svěřencích, ač má-li co zvláštního sdělit. Sirotčí rada vyřizuje*

dožádání soudu, rozhoduje o žádostech a stížnostech ve věcech poručenců a opatrovanců od příslušníků obce jí došlých. Uzná-li toho potřebí, ponechá rozhodnutí poručenskému soudu, ale zároveň témuž svůj návrh podá.

- 6) *Vyřízení rady sirotčí vyřizuje předseda; písemnosti budtež v hořejším levém rohu označeny slovy: „Věc obecní sirotčí rady“*
- 7) *Volení členové sirotčí rady požívají při vykonávání svého úřadu ochrany § 312 tr.z.*

Dne 6. března 1917 se na schůzi chudinského odboru projednávalo rozdělení peněžitého daru ve výši K 5 000 od spořitelny na zakoupení brambor a uhlí pro nejchudší příslušníky obce. Byl sepsán soupis osob hlásících se o tuto podporu. Přihlásilo se 412 žadatelů, mezi nimi i ti, kteří neměli příslušnost do Hradce Králové nebo jejich poměry nebyly tak špatné. Nakonec zůstal seznam s počtem 300 lidí. Rozděleno bylo 120 q brambor, každý dostal 40 kg. Návrh musel být schválen pražským místodržitelem. Stejným osobám bylo poskytnuto i uhlí (SOkA HK – AM, 41).

Na schůzích chudinského odboru bylo také jednáno o udělení požitků z nadací, které vznikaly z odkazů občanů města. Ti ve své závěti stanovili částku, ze které měla být nadace založena. Například Marie Krušvicová nařídila ve své poslední vůli nadaci pro zchudlé obchodníky a řemeslníky nebo jejich rodiny v částce 4 000 K. s těmito podmínkami: právo na nadaci mají pouze příslušníci *Královéhradečtí*, právo presentační přísluší obchodnímu gremiu v Hradci Králové, případně obecnímu zastupitelstvu v Hradci Králové. Roční úrok z nadačního kapitálu dostanou vždy dvě osoby o Štědrém večeru. Většinu nadací spravovalo městské zastupitelstvo, které dbalo na to, aby požitky z nadací byly rozdělovány těm, pro které byla nadace zřízena. Jmenný seznam nadací a dobročinných fondů je uveden v přílohách. Nadace byly zřizovány např. pro chudé nemocné, chudé rodiny, chudé studující, vdovy, sirotky, školní mládež, služby, řemeslníky atd. ((SOkA HK – AM, 42, 43).

7. Shrnutí výzkumné části

Při použití historického výzkumu není dopředu známo, zda na položené otázky najdeme dostatek relevantních dat. Teprve jejich shromažďování a analýza vytváří obraz zkoumané problematiky na základě individuálního posouzení výzkumníka.

Výzkum jsem prováděla ve Státním okresním archivu v Hradci Králové po dobu čtyř měsíců (jednou týdně), kde jsem hledala, zkoumala a shromažďovala archiválie a další dostupná data, na jejichž základě jsem provedla analýzu zkoumané problematiky. Nejprve jsem se zaměřila na poskytovatele sociální péče v určeném období, což byl jeden z dílčích cílů. Z historických pramenů víme, že sociální pomoc byla do 19. století převážně poskytována, pokud pomineme rodinu, za pomoci církevní charity, obcí skrze chudinské zákony, spolků aj. V okresním archivu jsem si postupně objednávala archiválie týkající se církve, spolků a města a z nich shromažďovala data, která se týkala tématu diplomové práce. V inventárním soupisu církevní správy v Hradci Králové – děkanského a vikariátního úřadu jsou uvedeny jednotlivé agendy, kterými se diecéze zabývala. Z chudinských záležitostí vyřizovala žádosti o udělení příspěvků z nadací, ale neobjevila jsem žádné zápisy o prováděné sociální péči či pomoci. Pokud budeme brát v úvahu, že církevní charita existovala po století, tak tato skutečnost pouze není v dochovaných archiváliích v okresním archivu doložena. Církev chudým a potřebným poskytovala naturální dávky, v případě potřeby i peněžitou pomoc a duchovní podporu.

Z dochovaných archiválií dobročinných a podpůrných spolků lze učinit závěr, že společným ukazatelem mezi jednotlivými spolky byla pomoc potřebným zejména v naturálních a peněžních dávkách. Každý spolek byl založen za účelem pomoci určité cílové skupině. Je prokazatelné ze stanov, zápisů z valných hromad, zápisů ze schůzí, že primárním zájmem bylo zajištění finančních prostředků k uspokojení potřeb daných osob, za jejímž účelem byl spolek založen. Při popisu činnosti Okresní péče o mládež jsem neskončila rokem 1918, ale pokračovala jsem i popisem následujících let z důvodu, abych ukázala, že po vzniku první republiky se kromě peněžních podpor a naturálních dávek začala rozvíjet sociální a zdravotní péče

o mládež a to rozšířením poskytovaných služeb. Hradec Králové byl mezi prvními okresy, jež měl kvalifikovanou sociální pracovníci. Ta byla do trvalého pracovního poměru přijata v roce 1921. Ustanovováni byli dozorčí důvěrníci, kteří pomáhali zjišťovat poměry v rodinách. Velmi důležitou činností Okresní péče o mládež byla péče a ochrana matek a dětí, zejména těhotných matek a dětí v nejútlejším věku. Kromě pomoci těhotným a nezaopatřeným matkám po právní stránce v bezplatných poradnách se organizovaly a pořádaly osvětové akce, zejména jak zajistit péči o kojence. U spolků se hlavně jednalo o pomoc finanční formou podpor, příspěvků, naturálií a v případě Okresní péče o mládež i bezplatnou formu poradenskou.

Státní správa představovaná zde Okresním hejtmanstvím (město Hradec Králové) má velmi bohatý archivní fond. Z účetních knih (fondu chudinského, podpor, chorobince, chudobince, opatrovny, dobročinných nadací a fondů) a protokolů schůzí chudinského odboru lze získat údaje, které nám představují ucelený obraz v oblasti chudinství. Nejedná se pouze o čísla, ale i lidské osudy, které si s trochou fantazie dokážeme představit. Systém byl postaven v maximální míře na dávkách a podporách. Osvěta v té době byla minimální.

Z výše popsaného vyplývá, že práce s člověkem (z dnešního pohledu klientem), skupinou, komunitou si teprve hledala své místo, což je naplněním jednoho z dalších dílčích cílů. Pracovalo se zejména s jednotlivci nebo skupinami (rodinami). Pokud bych měla určit některou z teorií sociální práce, která by se dala aplikovat na tehdejší postupy, byl by to přístup orientovaný na klienta, kde poradenská činnost je součástí sociální práce. V dochovaných spisech jsem neobjevila písemnou zmínku, kromě archivního fondu Okresní péče o mládež a její poradenské činnosti o sociální práci s klientem. Pokud s problémovými lidmi pracovali dobrovolníci, písemný záznam jsem o tom nenalezla.

Naplnění hlavního cíle diplomové práce, tedy srovnání zkoumaného období s dnešním moderním pojetím sociální práce z hlediska teorií a metod, se podařilo dosáhnout v omezené míře. Sledované období totiž vykazuje pouze náznaky začátků sociální práce, tak jak ji dnes vnímáme. Začlenění sociální práce do celkového společenského dění se systematicky objevuje až po vzniku samostatné republiky.

ZÁVĚR

Sociální péče poskytovaná na konci 19. století a začátku 20. století se diametrálně liší jak v postupech, tak i v poskytované pomoci v dnešní době. V současnosti se sociální práce uplatňuje zejména v sociálních službách, které se dělí na sociální poradenství, služby sociální péče a služby sociální prevence. S výjimkou náznaků poradenství jsem výše zmíněné ve zkoumaném období neshledala.

Naproti tomu lze konstatovat, že tenkrát i dnes si lidé žádají o podporu, pokud se dostanou do nepříznivé životní situace. Systém peněžních dávek se ve zpracovaném období od dnešního způsobu příliš neliší. Stejným způsobem se o podpory žádá, jejich nárok se dokladuje a jsou přidělovány na určité období. Odlišností je samozřejmě požadovaný prosebnický tón dřívějších žadatelů o podpory, což je z dnešního pohledu nárokovosti dávek téměř nepochopitelné.

Historicky se ukazuje, že mezi námi vždy budou ti, kteří se bez pomoci ostatních neobejdou. Jsem přesvědčena o tom, že nenastane doba, kdy by sociální práce nebylo potřeba, a sociální pracovníci přecházeli do jiných méně náročných oborů.

LITERATURA

Monografie, časopisy

BÖHM, Ludvík B. *Poznámky k obecnímu řádu a k zákonům o domovském právu*. Brno: Nákladem Tiskárny zemské správy politické, 1924, 43 s.

DOUBEK, Zdeněk, NĚMEČEK Jiří. *Starý Hradec Králové (I)*. vyd. 1. Hradec Králové: Balustráda, 1997. 60 s.

DOUBEK, Zdeněk., LAJDAR, Milan. *Kouzlo objevů – Čtení o starém Hradci*. vyd. 1. Hradec Králové: nakladatelství ML, 2002. 207 s. ISBN 80-901267-2-3

DOUBEK, Zdeněk., LAJDAR, Milan. *Kouzlo objevů: čtení o starém Hradci*. vyd. 2. Hradec Králové: ML, 2005, 207 s. ISBN 80-901267-7-4

GEREMEK, Bronislaw. *Slitování a šibenice*. vyd. 1. Praha: Argo, 1999. 258 s. ISBN 80-7203-228-3

HARMACH, Kamil. *Právo domovské a ostatní svazky obecní v ohledu osobním*. 2. vyd. Litomyšl: Okresní výbor, 1900, 39 s.

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. vyd. 2. Praha: Portál, 2009. 774 s. ISBN 978-80-7367-569-1

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2

HLAVAČKA, Milan. *Zlatý věk české samosprávy: samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*. vyd. 1. Praha: Libri, 2006, 207 s. ISBN 80-7277-297-X.

HLAVAČKA, Milan., CIBULKA, Pavel. *Chudinství a chudoba jako sociálně historický fenomén: ambivalence dobových perspektiv, individuální a kolektivní strategie chudých a instrumentária řešení*. Praha: Historický ústav, 2013. 623 s. ISBN 978-80-7286-225-2

CHADIMA, Martin. *Charitativní péče – Dějiny a současnost*. vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 159 s. ISBN 978-80-7041-632-7

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0

KLÍMA, Josef. *Zákony Chammurapiho*. vyd. 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1954. 215 s.

Kodymová Pavla. Sociální práce do druhé světové války. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. vyd. 1. Praha: Portál, 2001. s. 111 – 138. ISBN 80-7178-473-7

LENDEROVÁ, Milena., SVATOŇOVÁ, Stanislava. *Správní vývoj okresu Hradec Králové 1850 - 1986*. vyd. 1. Okresní archiv v Hradci Králové: VČT, n.p. Pardubice. 1986, 87 s.

MATOUŠEK, Oldřich. *Encyklopedie sociální práce*. vyd. 1. Praha: Portál, 2013. 570 s. ISBN 978-80-262-0366-7

Matoušek, Oldřich, Koldinská, Kristina. Trendy v historickém vývoji sociálních služeb. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. vyd. 1. Praha: Portál, 2007. s. 17 – 34. ISBN 978-80-7367-310-9

Matoušek, Oldřich, Šustová Jana. Vývoj sociální práce jako oboru v západním světě. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. vyd. 1. Praha: Portál, 2001. s. 83 – 109. ISBN 80-7178-473-7

Navrátil, Pavel. Vybrané teorie sociální práce. In: MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. vyd. 1. Praha: Portál, 2001. s. 183 – 192. ISBN 80-7178-473-7

PRAŽÁK, Jiří. *Rakouské právo ústavní*. V Praze: Jednota právnická, 1895, s. 80 – 168

SOUKUP, Vladimír., LUDVÍK, Marcel., DAVID Petr., *Průvodce po Čechách Moravě Slezsku – Hradec Králové*. Praha: nakladatelství S & D, 1996. 80 s. ISBN 80-86050-11-4

Staňková, M.: Z historie charitativní a řádové ošetrovatelské péče. *Časopis sestra* 6/202003, s. 15-16

Stoklásková Zdeňka. Domovské právo a obecní samospráva. In: FASORA, Lukáš, HANUŠ, Jiří, MALÍŘ, Jiří. *Občanské elity a obecní samospráva: 1848-1948*. vyd 1. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006, s. 138 – 145. ISBN 80- 325-91-8

TOMEŠ, Igor. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. vyd 1. Praha: Portál, 2010. 439 s. ISBN 978-80-7367-680-3

TOMEŠ, Igor. *Koncepce systému sociální pomoci*. Bratislava: Výskumný ústav práce a sociálních věcí, 1991. 18 s. ISBN 80-7138-014-8

Písemnosti ze Státního okresního archivu Hradec Králové

1. SOkA HK, církevní správa, karton č. 124, inv. č. 265, Žádosti o podpory pro řemeslníky za nadace Teuchlovy a Pražského
2. SOkA HK, spolky, inventář č. 748 -769, Spolky dobročinné a podpůrné
3. SOkA HK - DKD, inventář č. 749, karton č. 1, inv. č. 2, Dobročinný komitét dam
4. SOkA HK - KS, inventář č. 748, Krejcarový spolek školy hněvčevské
5. SOkA HK - SPCHS, inventář č. 757, Spolek pro podporu chudých studujících
6. SOkA HK – SPCHS, karton č. 1, inv. č. 3
7. SOkA HK – SPCHS, karton č. 1, inv. č. 4
8. SOkA HK – SSVP, inventář č. 758, Spolek (konference) sv. Vincence z Pauly pro dobročinné ošetřování chudých, Hradec Králové
9. SOkA HK – SSVP, kniha č. 1, inv. č. 8
10. SOkA HK – OPM, PAVLÍK Jiří, Okresní péče o mládež z let 1911 - 1949, 2000
11. SOkA HK – OPM, karton č. 1, inv. č. 1, Okresní péče o mládež
12. SOkA HK – OPM, kniha č. 26, inv. č. 39, Okresní péče o mládež
13. SOkA HK – AM, karton č. 366, inv. č. 1781, chudinství dobročinné ústavy, nemocnice, nemocenské poklady, sirotčí záležitosti, r. 1905 - 1908
14. SOkA HK – AM, karton č. 367, inv. č. 1782, chudinství dobročinné ústavy, nemocnice, nemocenské poklady, sirotčí záležitosti, r. 1909 - 1912
15. SOkA HK – AM, kniha 1804, inv. číslo 4249, Hlavní účetní kniha podpor r. 1907
16. SOkA HK – AM, kniha 1819, inv. číslo 4264, Hlavní účetní kniha podpor r. 1908
17. SOkA HK – AM, karton č. 368, inv. č. 1783, chudinství dobročinné ústavy, nemocnice, nemocenské poklady, sirotčí záležitosti, 1913 - 1915
18. SOkA HK – AM, kniha č. 410, inv. č. 699, Protokoly schůzí chudinského odboru r. 1909 – 1918

19. SOkA HK – AM, kniha 1614, inv. číslo 4058, Hlavní účetní kniha podpor r. 1893
20. SOkA HK – AM, kniha 1692, inv. číslo 4137, Hlavní účetní kniha podpor r. 1899
21. SOkA HK – AM, kniha 1725, inv. číslo 4170, Hlavní účetní kniha podpor r. 1902
22. SOkA HK – AM, kniha 1738, inv. číslo 4183, Hlavní účetní kniha podpor r. 1903
23. SOkA HK – AM, kniha 1758, inv. číslo 4200, Hlavní účetní kniha podpor r. 1904
24. SOkA HK – AM, kniha 1773, inv. číslo 4218, Hlavní účetní kniha podpor r. 1905
25. SOkA HK – AM, kniha 1789, inv. číslo 4234, Hlavní účetní kniha podpor r. 1906
26. SOkA HK – AM, kniha 1492, inv. číslo 3936, Hlavní účetní kniha o jmění matice chudých r. 1880
27. SOkA HK – AM, kniha 1581, inv. číslo 4025, Hlavní účetní kniha o jmění matice chudých r. 1890
28. SOkA HK – AM, kniha 1709, inv. číslo 4154, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1901
29. SOkA HK – AM, kniha 1724, inv. číslo 4169, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1902
30. SOkA HK – AM, kniha 1754, inv. číslo 4199, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1904
31. SOkA HK – AM, kniha 1788, inv. číslo 4233, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1906
32. SOkA HK – AM, kniha 1803, inv. číslo 4248, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1907
33. SOkA HK – AM, kniha 1818, inv. číslo 4263, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1908
34. SOkA HK – AM, kniha 1848, inv. číslo 4293, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1910

35. SOkA HK – AM, kniha 1868, inv. číslo 4311, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1911
36. SOkA HK – AM, kniha 1883, inv. číslo 4328, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1912
37. SOkA HK – AM, kniha 1901, inv. číslo 4346, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1913 - 1914
38. SOkA HK – AM, kniha 1929, inv. číslo 4374, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1915 - 1917
39. SOkA HK – AM, kniha 1962, inv. číslo 4407, Hlavní účetní kniha fondu chudinského r. 1918
40. SOkA HK – AM, kniha 409, inv. číslo 698, Protokoly schůzí chudinského odboru r. 1870 – 1908
41. SOkA HK – AM, kniha 410, inv. číslo 699, Protokoly schůzí chudinského odboru r. 1909 – 1918
42. SOkA HK – AM, kniha 1760, inv. č. 4205, Hlavní účetní kniha dobročinných nadací r. 1904 – 1915
43. SOkA HK – AM, kniha 1760, inv. č. 4205, Hlavní účetní kniha dobročinných nadací r. 1916 – 1925

Elektronické zdroje

DĚJEPIS.COM. Pojmy, význam a úloha historie. *dějepis.com* [online]. [cit. 14.9.2016]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/?s=historie>

SVAZ MĚST A OBCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Bezpečnost – domovské právo. *Svaz měst a obcí České republiky* [online]. [cit. 14.9.2016]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/cz/oblasti-cinnosti/bezpecnost/domovske-pravo.aspx>

LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD. Listina základních práv a svobod. *Poslanecká sněmovna* [online]. [cit. 14.9.2016]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

ÚVOD DO STUDIA DĚJEPISU 1. díl. *Úvod do studia dějepisu 1. díl Pdf* [online]. [cit. 14.9.2016]. Dostupné z: <https://digilib.phil.muni.cz/data/handle/11222.digilib/130405/monography.pdf>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1	Příjemci podpor	57
Tabulka č. 2	Celkový počet příjemců podpor	58
Tabulka č. 3	Výdaje z fondu chudinského.....	59

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1 Seznam nadací a fondů
- Příloha 2 Odkaz z poslední vůle Marie Krušvicové
- Příloha 3 Domovský list
- Příloha 4 Vyhláška Purkmistrovského úřadu v král. věn. městě v Hradci Králové, dne 26. dubna 1906
- Příloha 5 Žádost o poskytnutí ošacení pro tři děti
- Příloha 6 Žádost o zvýšení měsíční podpory
- Příloha 7 Žádost o odbytné
- Příloha 8 Žádost o zápis do seznamu chudých města Hradce Králové
- Příloha 9 Poukázka na bezplatné ošetření v nemoci nákladem obecním
- Příloha 10 Seznam sirotků ze dne 10. ledna 1907

Příloha 1

1. Nadace kanovníka P. Antonína Blažeje – ku podpoře 2 chudých onemocnělých příslušníků, (založena r. 1838)
2. Nadace Arnošta Brádyho – ku podpoře 4 chudých rodáků zdejších, (založena r. 1898)
3. Nadace biskupa Eduarda Jana Nep. Brynychy – pro podělení 2 zdejších chudých rodin k Štědrému večeru, (založena r. 1898)
4. Nadace císaře a krále Františka Josefa I. na paměť 60letého panování ve prospěch Obecné kuchyně, po případě chudých, v Hradci Králové rozených dvou učňů sirotků obojího pohlaví (založena r. 1808 obec Královéhradecká)
5. Nadace císaře a krále Františka Josefa I. na paměť 80letých narozenin ve prospěch léčby churavých dětí chudých příslušníků královéhradeckých v odborných ústavech léčebných, v Hradci Králové rozených dvou učňů sirotků obojího pohlaví (založena r. 1910 obec Královéhradecká)
6. Nadace císařovny a královny Alžběty – pro vzdělání sirotka po chudém živnostníku královéhradeckém, (založena r. 1898)
7. Nadace bývalého purkmistra Karla Colliny - zřízená pro odměnu městskému policejnímu strážníku, (založena r. 1893)
8. Nadace bývalého purkmistra Karla Colliny – na odměnu pro pilného a mravního žáka obecné školy na střední přístupujícího, (založena r. 1892)
9. Nadace bývalého purkmistra Karla Colliny – na odměnu pro pilné a mravní děvče při vystoupení z obecné školy, (založena 1892)
10. Nadace Terezie Collinové – na vystrojení vánočního stromku chudým dětem v opatrovně
11. Nadace Václava, Miloše, Karla Červeného – pro dva studující zdejší vyšší reálky, (založena r. 1877)
12. Nadace Josefy Červené, choti c. a k. dvor. továrníka - pro chudou vdovu po nástrojařském dělníku (založena r. 1898)
13. Nadace Čtenářského spolku („Cassino“) - pro chudého příslušníka, (založena r. 1874)
14. Nadace Františka Duška – pro chovance zdejšího ústavu ku vzdělání učitelů (založena r. 1870)
15. Nadace P. Václava Hájka – k rozdělení mezi chudé školní dívky, (založena r. 1855)
16. Nadace Josefa Hamlila – na opatření sboru školní mládeže, (založena r. 1882)
17. Nadace Jana hraběte Harracha – pro žáka na zdejších průmyslových školách (založena r. 1898)
18. Nadace biskupa Karla B. barona Hahnla, jejíž požitek z poloviny připadá fondu chudinskému, z poloviny pro rozdělení mezi chudé nemocné, (založena r. 1876)
19. Nadace Jana Heidena – k účelům c. k. gymnasia, (založena r. 1866)
20. Nadace Josefy Heislerové – pro dvě osiřelé dívky, (založena r. 1882)
21. Nadace kanovníka P. Augustina Helferta – k podpoře pro zchudlého příslušníka, (založena r. 1809)
22. Nadace Františky Herrmannové – na podporu starých panen, (založena r. 1915)

23. Nadace Václava Hlaváče z Levhartic – na opatření oděvu chudým školním dítkám, (založena r. 1516)
24. Nadace města Hradce Králové – ve prospěch Obecné kuchyně, (založena r. 1908)
25. Nadace města Hradce Králové – pro dvě choré děti zdejší k léčení, (založena r. 1910)
26. Nadace královského věnného města Hradce Králové – na podporu ve válce r. 1866 raněných vojáků c. a k. pěšího pluku č. 18 a jejich vdov a sirotků, (založena r. 1866)
27. Nadace Israelské obce – pro studujícího izraelského vyznání na zdejší vyšší reálce, (založena r. 1881)
28. Nadace P. Jana Jančury - na podporu 6 zdejších chudých, (založena r. 1877)
29. Nadace katedrální kapituly v Hradci Králové - pro práce neschopnou služebnou, (založena r. 1908)
30. Nadace Aloisa Kemlinka – pro podělení 12 špitálníků, (založena r. 1859)
31. Nadace Čenka Kirchberga – na opatření oděvu chudé školní mládeži, (založena r. 1891)
32. Nadace Aloise Knapla – pro studujícího zdejšího vyššího gymnasia, (založena 1914)
33. Nadace Jana a Marie Krušvicových – na podporu 2 zchudlých obchodníků zdejších, (založena r. 1906)
34. Nadace Františka Laušmana – na opatření sboru chudé školní mládeže, (založena r. 1881)
35. Nadace Františka Laušmana – pro studujícího zdejšího vyššího gymnasia, (založena r. 1885)
36. Nadace Františka Laušmana – pro studujícího zdejší vyšší reálky, (založena r. 1885)
37. Nadace svobodného pána Ludvíka Malovce – na vystrojení vánočního stromku chudým školním dětem, (založena 1881)
38. Nadace c. k. vrchního celního správce Jana Martince – na podporu 5 chudých zachovalých vdov, (založena r. 1896)
39. Nadace Josefy Mikešové – pro chudé dívky na obecné škole dívčí k Štedrému dni, ((založena r. 1894)
40. Nadace Josefy Mikešové – na podporu chudého živnostenského pomocníka, (založena r. 1896)
41. Nadace Josefy Mikešové – na podporu chudého řemeslníka, (založena r. 1896)
42. Nadace Josefy Mikešové – na podporu chudé děvečky, (založena r. 1896)
43. Nadace Josefy Mikešové – na podporu chudých služek, (založena r. 1896)
44. Nadace Josefy Mikešové – na podporu místních chudých, (založena r. 1896)
45. Nadace nejmenovaného dobrodince – na podporu chudé vdovy, (založena r. 1873)
46. Nadace Františka Palackého – pro posluchače české vysoké školy technické v Praze, (založena r. 1898 obce Královéhradecká)
47. Nadace Pokorného Julia a Augusty – pro Obecnou kuchyni, (založena r. 1917)
48. Nadace manželů Václava a Aloisie Poncových – na podporu 4 chudých jejich příbuzných, (založena r. 1896)

49. Nadace kanovníka P. Čeňka Pražského – na podporu chudému řemeslnickému pomocníkovi, (založena r. 1853)
50. Nadace Adolfa Preittenberga – na opatření obuvi chudé školní mládeži, ((založena r. 1890)
51. Nadace kanovníka P. Jana Raisa – na podporu chudé vdovy, (založena r. 1880)
52. Nadace podmaršálka Josefa hraběte Saint – Julienu – na podporu chudých vdov, (založena r. 1830)
53. Nadace Marie Schlaufové – k rozdělení chudým v kostele sv. Jana Nepomuckého, (založena r. 1879)
54. Nadace Josefa Strejčka – pro královéhradecké chudé, (založena r. 1903)
55. Nadace Václava Stukheila – na podporu zdejších onemocnělým špitálníkům, (založena r. 1867)
56. Nadace Magdaleny Šafránkové – na podporu chudých vdov, (založena r. 1857)
57. Nadace Karla Teubnera – pro 3 nejlepší kresliče zdejší vyšší reálky, (založena r. 1881)
58. Nadace Karla a Leopoldiny Teubnerových - pro studující středních škol a pro chudé v Hradci Králové, (založena r. 1914)
59. Nadace Františky Teubnerové – na podporu zdejších 20 chudých a zachovalých vdov, (založena r. 1882)
60. Nadace P. Jana Tuechla – na příspěvek chudé a zachovalé služce na výbavu, (založena r. 1823)
61. Nadace P. Jana Tuechla – na doživotní almužnu 3 zestárlým služkám, (založena r. 1823)
62. Nadace P. Jana Tuechla - na podporu pro chudého řemeslnického tovaryše k docílení mistrovského práva, (založena r. 1836)
63. Nadace P. Vojtěcha Tichého – na opatření školních knih chudým žákům obecné školy na Pouchově, (založena r. 1851)
64. Nadace Václava Vladivoje Tomka – pro posluchače české university Karl. Ferdindovy v Praze, (založeno 1882 obcí zde)
65. Nadace c. k. státního úřednictva a sboru profesorských zdejších ústavů – na paměť 60tileté vlády pro zdejšího sirotka, (založena r. 1908)
66. Nadace Ferdinanda Uhlíře – na podporu vdovám chudých, (založena r. 1802)
67. Nadace Hynka Uhlíře – na opatření léků chudým příslušníkům, (založena r. 1742)
68. Nadace Ferdinanda Urbánka – pro chudého v chemii vynikajícího studujícího zdejší vyšší reálky, (založena r. 1893)
69. Nadace Josefa Vojtěcha – na učební potřeby chudým žákyním zdejších dívčích škol, (založena r. 1887)
70. Nadace Anny Vojtěchové - na opatření obuvi chudé školní mládeži, (založena r. 1887)
71. Nadace Anny Vojtěchové – pro podporu zdejší chudé počestné panny, (založena r. 1879)
72. Nadace Václava Waltra – pro podělení mužského i ženského špitálního, (založena r. 1879)

73. Nadace Aloise Waltrové – na podporu chudé nemocné služce, (založena r. 1870)

74. Nadace Elišky Weissbäckové – na opatření léků chudým příslušníkům, (založena r. 1728)

Fondy

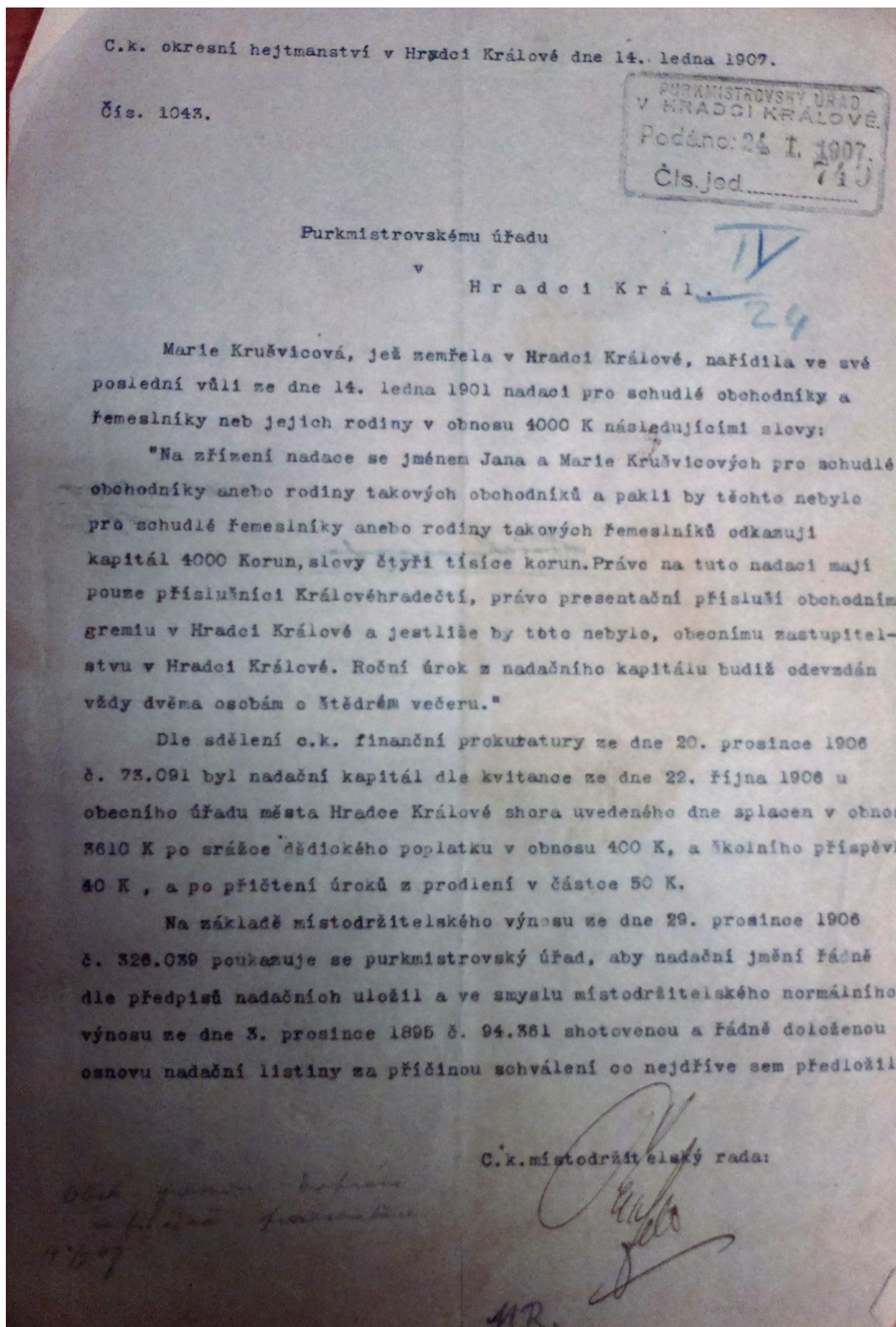
1. Fond Karla Colliny na zřízení sirotčince, (založen r. 1892)

2. Fond Karla Teubnera na zřízení sirotčince, (založen r. 1909)

3. Fond Josefy Mikešové - na zřízení chudobince, (založen r. 1894)

4. Fond na vánoční stromek pro nadílku v opatrovně, (založen r. 1902)

Příloha 2

Příloha 3

Land Böhmen	Země Čechy
Politischer Bezirk Königgrätz	Politický okres Kralohradecký
HEIMATH-SCHEIN,	LIST DOMOVSKÝ,
womit von der Gemeinde Königgrätz bestätigt wird, dass	jímžto obec Hradec Králové potvrzuje, že
Name <u>Jenny Ribeta</u>	Jméno <u>Jančička Ribeta</u>
Charakter oder Beschäftigung <u>Wäscherin</u>	Charakter neb zaměstnání <u>obuvník</u>
Alter <u>1868 geboren</u>	vek <u>1868 narozen</u>
Stand <u>ledig oder verheirathet</u> <u>unverheirathet</u>	stav (svobodný neb ženatý, svobodná neb edaná) <u>ženatý</u>
in dieser Gemeinde das Heimathrecht besitzt.	že v této obci právo domovské.
Königgrätz, den <u>14. September</u> 1868	V Hradci Králové, dne <u>14. prosince</u> 1868
Eigenhändige Unterschrift der Partei:	Podpis vlastní ruky toho, komu se list domovský vydá: <u>Jančička Ribeta</u>
Für die Gemeinde: der Bürgermeister:	Iménem obce půrkništr: <u>Collins</u>
	městský radní: <u>Jančička</u>
Der Stadtrath:	

Čís. 2473.

V ý h l á š k a !

V městě Hradci Králové vyskytlo se v poslední době několik případů spály. Aby nemoc tato dále se nešířila a ne-nabyla rázu epidemického, třeba součinnosti veškerého obyvatelstva hlavně v těchto směrech :

- 1./ Onemocní-li dítě za příznaků bolesti v krku , vrhnutí, horečky, podezřelé vyrážky, budiž ihned povolán lékař. Zjistí-li týž infekci spálou, nechť o tom neprodleně podá zprávu purkmistrovskému úřadu na předepsaných tiskopi-sech, které u jmenovaného úřad v hodinách úředních obdržeti lze.
- 2./ Dítě budiž spolehlivě od zdravých odloučeno, po případě do infekčního oddělení zdejší nemocnice k léčení odevzdáno.
- 3./ Z rodin, kde spála vznikne, nesmí děti po 6 neděl školou navštěvovati .
- 4./ Chrchle onemocnělých buďtež zachycovány do nádob naplněných 2 % roztokem lysolu aneb 5 % roztokem kyseliny karbolové. Prádlo budiž vloženo do stejné připravených roz-toků, ponecháno v nich po 12 hodin a pak teprve zvlášť vypráno.
- 5./ Byt po uzdraveném neb zemřelém budiž pod dozorem městského fysika obecními zřízenci desinfikován . Dobu závěrečné desinfeke ustanoví lékař, o desinfekeci budiž zařádáno na polic. komisarství .
- 6./ Zařazování nemocí nakažlivých trestá se pokutou až do K 200.-.

Purkmistrovský úřad v král. vĕn. městě Hradci
Králové , dne 26. dubna 1906 .

Ředující radní :

Jul. B... ..

Hlavní městská rada!

V nejhlubší pokore podepsaná osměluje
sobě moje důvody přednésti:
Prosila bych poníženi Hlavnou měst-
skou radu by mi neráčila oslyšet v
nutné potřebě. Věčky 3 děti potřebují
přádlo Josef potřebuje kalhoty, vestu,
botky a klobouk. Ferdinand kalhoty
a klobouk. Anna sátek, několik rástěr.
Tuniochy potřebují věčky. Já také pot-
řebuji botky.

Také bych zároveň prosila o Hlavnou
městskou radu o předsvědku neb jsou
dvěře a okno rozbité nemohla bych v tom
byti v zimě býti.

Upakuji ještě jednou srdečnou prosbu
za milostivé ustílení těch potřeb.

V Hradci Králové 11. listopadu

Eva Jelínková
prosbnice.

Slavná městská rada
král. věn. města Hradce Králové!

V nejhlubší úctě podepsán prosí snažně o zvětšení
měsíční podpory neb jiné mimořádné pomoci
ve svém hrozném utrpení v chorobinci městském
z důvodů následujících:

Jsem 75 roků star, již více než rok raněn mrtvicí
na polovici těla ochromen a tak ležím ke všemu
neschopen. Než jsem byl touto chorobou stížen, přiči-
nil jsem se vždy abych si na své potřebě vydělal, byl
jsem mrazákem ale nehrěšil jsem z té příčiny.

Nyní žiji velmi bidně v celém nepořádku a nečisto-
tě, podpora má 2 zl. měsíčně. V mém bidném sta-
vu možno každému očít se přesvědčiti.

Protož prosím snažně a co nejuctivěji o zvětšení
měsíční podpory neb jinou mimořádnou pomoc.
Ráčíž slavná městská rada na to ohled vzíti.

V nejhlubší úctě

Antonín Tírák

chorobinci
Hradec Králové.

Slavné městské radě
Kral. věnného města Hradce Králové!

Já nixěpsaný jak Vám snad známo
žiji ve společné domácnosti s Annou
Vintrovou vdovou po Janu Vintrovi
mistru řeznickém do Vaší obce příslušnou,
které poskytlujete laskavě na její tři
nedospělé děti podporu 12 Kč. měsíčně.
Byť to nebylo mnoho, přispívá jí to
přec k umírnění její bídě když musí
se starati o své tři malé děti a její
výdělek na to nestačí. Vzhledem k tomu
já jsa nyní vdovcem, mám úmysl jí
pojmouti za manželku. Avšak poněvadž
sňatkem tím bych převzal zároveň také
povinnost o ony tři její děti se starati
jako otec, což ostatně již také delší dobu
do jisté míry činím, ovšem že ne povinně,
myslím v případě mého sňatku se zmíněnou
A. V. že by pak jí podpora ona více udělena
nebyla! Slavná městská rada zajisté
uzná že bych byl pak v takovém případě

zkrácen a tudíž dovoluji si na základě
toho navrhnouti sl. měst. radě by podpora
ona, která se jí dosud měsíčně vyplácí, by
byla jí vyplacena najednou a sice na úpis ob-
odbytného. Vyšší jeho neurčuji ale vzhledem k
počtu let, které ještě bude podporu onu bude
dostávat, doufám že bude příměrná a ponechávám
to sl. m. radě laškavému uznání.

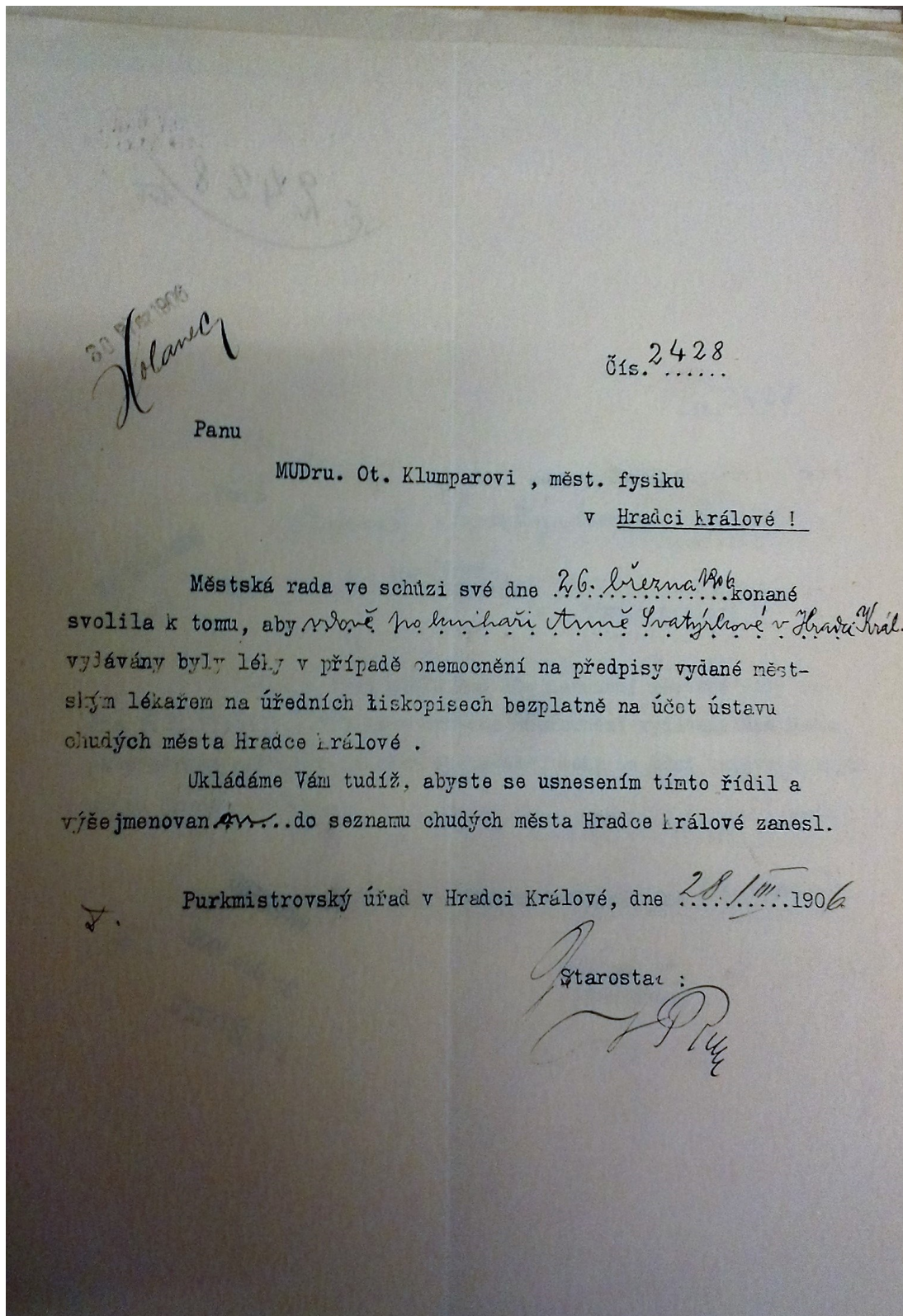
Je učitelem křesťanskému vychování dětí a píče o
ně což vyžaduje vlastně nyní hmotných prostředků
odhodlal jsem se ke kroku onomu, předně by se
dostalo dětem obce a matce jejich zákonického
manžela. Pročů kdy by mě částka ona ve formě
odbytného místo dosavadního měsíční podpory
vyplacena byla, bylo by pak matce umožněno
že by se mohla více věnovati vychování dětí
svých, což dosud jí nemožno bylo.

V případě příznivé pro mne odpovědi na moji
žádost, jsem ochoten učiti se budoucně všech
nároků bytka jící se podpory. V případě nepřiznivé
nebo záporné odpovědi Vási vzdal bych se pak
také svého úmyslu svrchu řečeného pojmuti
Annu Vinčovou za manželku a ponechal
bych vše jak posud.

Vic méně doufám že sl. m. rada ve svém vlastním
zájmu a prospěchu mě vyhová a tím také uštká
nebo snádkem oním také posbude Anna Vinčova
příslušnosti a místo Vási výloh snad někdy
jejim příchodem do obce vzniklých.
Doufaje v příznivou a laskavou odpověď sl. m. rady
znamenám se v hluboké úctě
Vojtěch Hejlsmanek

Kral. Vinohrady dne 10 srpna 1906.
Telehradská ul. č. 1320.

Příloha 8

Příloha 9

Poukázka tato pro jiný účel nemá platnosti.

Městský okresní lékař p. MUDr. _____
(vyplní okresní ředitelství)

Poukázka

na bezplatné ošetřování v nemoci nákladem obecním
vydána pro p. městského okresního lékaře.

Nemocného	1. Jméno a příjmení: (u žen jméno rodové)	<i>Josef Valentin</i>		
	2. Den a rok narození:	<i>13. 11.</i>		
	3. Náboženství:	<i>Katol.</i>		
	4. Stav: ženat, vdaná, svobodný(á), ovdovělý(á)	<i>Pilho</i>		
5. Počet dětí:				
6. Jména rodičů: (po případě manžela)				
7. Obydlí, ulice:				
8. Způsob živnosti nemocného (při důkazech živnosti rodičů)				
9. Mnoho-li vydělá: týdně <i>10</i> K <i>10</i> nebo měsíčně <i>10</i> K <i>10</i> nebo ročně <i>10</i> K <i>10</i>				
10. Požívá-li chudinské almužny, nadace, úrazové renty neb provize				
11. Příslušnost nemocného:				
obec <i>Staré Město</i>		okres <i>Staré Město</i>	země	
dle domovského listu ze dne _____ 19____ číslo <i>21</i>				
dle pracovní neb čelední knížky, vydané dne <i>21. 7.</i> číslo <i>878</i>				
od _____				
dle popisního archu, stvrzeného popisným úřadem pražským.				
Okresní ředitelství chudinské u <i>so. Duchov</i>				
V Praze, dne <i>27. 3.</i> 19 <i>03</i>				
Okresní ředitel:			Obec chudých:	

Příloha 10

Seznam

jmen, zdejších sirotků, u kterých na vychování
a mnohých se měsíčně na ně platí.

Poř. číslo	Jméno sirotka	U koho na vychování	Dobos.		Poznámka
			K.	Kl.	
1.	Kafka David 13. let	u p. Komarka Křeč	12	-	I. třídy měst. školi.
2.	Dan Vilém 10. "	" p. Vaníčkovi, skola	12	-	IV. " obuvní
3.	Dánová Růžena 9. let	" " " "	12	-	III. " "
4.	Sepe Karel 11. "	u p. Duriana, Doubrav	9	-	IV. " "
5.	Růžička Sepe 8. "	" p. Pelikána Josefa zde	12	-	II. " "
6.	Čecháček Josef 13. "	u p. Boudálů zde	20	-	V. " "
7.	Čecháček Jaroslav 14. "	u p. Provazníka zde	-	-	jde doučim na sklepn.
8.	Čecháček Emanuel 18. "	u p. Sivouta zde	6	-	Dostane za vyučování 290.
9.	Čecháková Marie 10. "	u p. Nov. František, Přebouš	12	-	osazení sepleť
10.	Čelíněk Josef 14. let	u p. Malýčka, Ples. Přeb.	-	-	v učení na truhlárství
11.	Čestáková Alara	u p. Havela, Smiřice	6	-	
12.	Čelíněk Ferdinand	Čecháček Anton, Vidni	8	-	
13.	Čonec František	Hájzova Týnčisti.	12	-	v učení p. Korbela Hálsov
14.	Růžička Karel	u p. Čechala, Koutin	6	-	
15.	Růžičkové, z pole Marie Anna sirotka	u p. Dusekovi, Bubenec	12	-	škola povine
16.	Anna Eliška Čelínkové	u p. Bohuzila, Bilka, Cernovice, Tabor	12	-	

Mladí Chaloví dne 10. ledna 1907

POLICEJNÍ ÚŘAD
KRÁL. VĚNNÉHO MĚSTA HRADCE KRÁLOVÉ.

K. Čech
zúst. pat. Rev.